Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Domsanbragte udviklingshæmmede Hvorfra - Hvorhen? I

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom

Ringø, Pia

Publication date:
2014

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Link to publication from Aalborg University

Citation for published version (APA):
Ringø, P. (2014). *Domsanbragte udviklingshæmmede Hvorfra - Hvorhen? I: Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom*. (1. udg.) Aalborg Universitet.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from vbn.aau.dk on: April 17, 2024

Pia Ringø

Domsanbragte udviklingshæmmede Hvorfra – Hvorhen I

Den socialpægogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom

AALBORG UNIVERSITET

Pia Ringø

Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen? I

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom

AALBORG UNIVERSITET

Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen? I

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom

Første rapport i projektet:

Layout:	Huset Venture
Tryk:	Huset Venture
Rapporten er sat med:	Utopia og Eurostile
Oplag:	300 stk.
Udgave:	1. udgave
ISBN:	978-87-90261-18-4 (trykt version)
ISBN:	978-87-90261-19-1 (pdf/elektronisk)
Redaktion/forfatter:	Pia Ringø
Copyright:	Aalborg Universitet

Rapporten kan downloades på www.vbn.aau.dk

Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse

Indhold

1 Forskningsprojektets indhold og formål 7
2 Snåstrup Vestergård – før og nu 9
3 Metoderefleksioner 15
4 Målgruppebeskrivelser og problemforståelser 21
5 Socialpædagogisk praksis 37
6 Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen? 63
Litteratur 71
Bilag 75

1
Forskningsprojektets indhold og formål

Denne rapport *Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen?* udgør første delrapport af i alt to rapporter. Rapporterne formidler samlet viden om den socialpædagogiske indsats for voksne domfældte udviklingshæmmede, dvs. udviklingshæmmede lovovertrædere, som er idømt dom til anbringelse på det socialpædagogiske botilbud Snåstrup Vestergård. Rapporten bygger på praksisforskningsstudier på Snåstrup Vestergård i foråret og sommeren 2013. Undersøgelsen er en del af et større forskningsprojekt: *"En fremtid uden dom"* som forskere fra Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet udfører i et samfinansieret samarbejde med Region Nordjylland, Region Midtjylland, Aarhus kommune og Jysk Socialforsknings- og Evalueringssamarbejde (JYFE). Det samlede forskningsprojekt udgøres af tre selvstændige undersøgelser af tre botilbud til borgere med kognitive, mentale og kommunikative funktionsnedsættelser. Projektet vedrører et samarbejde mellem de tre botilbud og forskere på Aalborg Universitet:

- Region Nordjylland: Sødisbakke, afd. Bakkebo (Rømer 2015)
- Region Midtjylland: Hinnerup Kollegiet, afd. Højskolebakken (Breumlund og Bruun Hansen 2013)
- Århus Kommune: Snåstrup Vestergaard (Ringø 2013)

Denne delrapport (Ringø 2013) formidler resultater, der omhandler undersøgelse, beskrivelse og analyse af, hvorledes d*en pædagogiske og sociale indsats iværksættes på Snåstrup Vestergård med henblik på at skabe vedvarende forandringer i de domsanbragte beboeres hverdagsliv og funktionsniveau.*

Rapporten indledes med en kort præsentation af Snåstrup Vestergård (afsnit 2), efterfulgt af en præsentation af undersøgelsens metodologiske grundlag (afsnit 3).

I rapportens første analysedel (afsnit 4) beskrives, hvordan forskellige problemforståelser henviser det socialpædagogiske arbejdes indhold, funktion og muligheder for at skabe vedvarende forandringer i domsanbragte borgeres hverdagsliv til forskellige strategier i det socialpædagogiske arbejde. Det beskrives, hvordan praksisforståelser og beskrivelser af domsanbragte udviklingshæmmedes problemstillinger medierer mellem neurologiske og socialt determine-

rede forklaringsmodeller, der på hver sin måde henviser den socialpædagogiske praksis til hhv. kompensatoriske eller kompetenceudviklende strategier. I denne sammenhæng bliver de dele af de udviklingshæmmede borgeres adfærd, der forbindes med neurologiske skader, primært forbundet med kompensatoriske strategtegier i det socialpædagogiske arbejde. Forståelsen for borgernes primære problemstillinger har hermed betydning for, hvilke forandringsmål der realistisk kan opstilles for de domsanbragte udviklingshæmmede borgere.

I rapportens anden analysedel (afsnit 5) tydeliggøres hvordan den socialpædagogiske praksis, ikke kun formes af praksiserfaringer, målgruppebeskrivelser og bestemte forståelser for domfældte udviklingshæmmede borgeres problemstillinger. Den socialpædagogiske praksis formes ligeledes af organisatoriske rammer, styringsteknologier og strukturer, der influerer på metoder, redskaber og aktiviteter i hverdagen, og i den daglige interaktion med de domfældte udviklingshæmmede borgere. I rapportens del 5 beskrives en organisatorisk omstillingsperiode på Snåstrup Vestergård, hvor det forhenværende personafhængige relationspædagogiske arbejde afløses af opbygningen af en bredere kontaktflade med flere pædagoger, en strukturafhængighed samt nye teamfunktioner, der sikrer mere effektive beslutningsprocesser og større fleksibilitet i personalegruppen. Udviklingen beskrives i rapporten, som en mere overordnet ændring af socialpædagogikkens organisering – begrundet i bredere samfundsmæssige moderniseringsprocesser. En udvikling, der i mindre grad end tidligere, kobles til bestemte målgruppeforståelser.

I rapportens sidste afsnit (afsnit 6), stilles især spørgsmål ved domsanbragte borgeres muligheder for at forbinde fortid, nutid og fremtid på socialpædagogiske botilbud. For de fleste domsanbragte udviklingshæmmede i rapporten, er årsagen til deres situation såvel somfremtiden utydelig. De udviklingshæmmede borgere er derfor nødt til at være i og (gen)skabe sig selv i nuet. Den pædagogiske praksis er – i forlængelse heraf – knyttet til disse kompetencer i et spændingsfelt mellem udviklingen af kompensatoriske strategier og kompetenceudvikling, der blandt andet udspiller sig i forbindelse med mestringen af de daglige gøremål. Integration, eller socialisering og deltagelse i normalsamfundet på lige fod med andre mennesker, synes ved rapportens afslutning at være et uklart mål for personale, såvel som for de domsanbragte udviklingshæmmede borgere.

Undersøgelsen er etableret som et praksisforskningsprojekt, finansieret af Aarhus kommune og Jysk Socialforsknings- og Evalueringssamarbejde (JYFE). En stor tak skal lyde til både personale og beboere for en stor imødekommenhed og engagement i forbindelse med mine besøg. Ligeledes en stor tak til arbejdsgruppen, bestående af den daglige leder og to fra personalegruppen, der har ydet en stor og engageret indsats under udviklingsarbejdet. Undersøgelsen er gennem-

ført af cand. scient.soc. Ph.d. Pia Ringø, ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet, som ligeledes har ansvaret for indholdet af rapporten og dens konklusioner.

Pia Ringø
Aalborg Universitet, December 2013

2
Snåstrup Vestergård – før og nu

Det kommunale botilbud, Snåstrup Vestergård, er organisatorisk placeret som en del af Center for Voksne med Autisme og ADHD, Aarhus kommune. Tilbuddet er et kombineret døgn- og dagtilbud med hhv. ti eksterne brugere af stedets dagtilbud og ti beboere i Snåstrup Vestergårds døgn- og botilbud. For beboerne på Snåstrup Vestergård er hovedproblematikken udviklingshæmning. Der vil typisk være tillægsproblematikker i form af varierende psykiatriske diagnoser, samt uspecificerede udviklingsforstyrrelser. Snåstrup Vestergård er et åbent tilbud, hvor personalet bærer overfaldsalarmer, men hvor der ikke er låse på dørene, og hvor "fængslets mure" er erstattet af en øget pædagogisk tilsynsforpligtigelse med de domsanbragte borgere, samt en pædagogisk praksis, der tager højde for de kognitive, sociale og mellemmenneskelige forhold, der vedrører de domsanbragtes kommunikative, sociale,interpersonelle og kognitive funktionsniveau i forskellige hverdagslivs- og arbejdsrelaterede situationer.

Denne undersøgelse og rapports fokus er primært udviklingshæmmede med dom til anbringelse på botilbud. Målgruppen for nærværende undersøgelse er således de borgere, som har begået kriminalitet, men som på grund af udviklingshæmning eller tilsvarende funktionsnedsættelse er blevet fritaget for straf med afsoning i fængsel, for i stedet at være idømt dom til social foranstaltning i henhold til straffelovens § 16, stk 2:

> **§ 16.** Personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, straffes ikke. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad
> **Stk. 2.** Personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering.

Foranstaltningen på Snåstrup Vestergård har til hensigt at forebygge ny kriminalitet. Foranstaltningen er som udgangspunkt tidsbegrænset, men når der, som hos nogle af beboerne på Snåstrup Vestergård, er tale om personfarlig kriminalitet, er

1. Om udgangspunkt påser anklagemyndigheden løbende, at de tidsbegrænsede domme ikke varer længere end nødvendigt. Og domstolene kontrollerer ligeledes domme uden længste tid.

dommen oftest uden længste tid[1]. Fælles for de domsanbragte beboere på Snåstrup Vestergård er, at deres liv ofte er yderligere kompliceret af det, der defineres som psykiatriske og sociale tillægsproblematikker, der kan have ført til kriminalitet og en dom til behandling eller tilsyn.

Snåstrup Vestergård startede som dagtilbud til udviklingshæmmede i 1991/1992. Snåstrup Vestergårds historik er derfor primært forbundet med forskellige aktivitetstilbud til udviklingshæmmede og ikke den gruppe, som denne rapport beskæftiger sig med: de domsanbragte på Snåstrup Vestergård. Den første domsanbragte blev placeret på Snåstrup Vestergård i 2009.

Mens Snåstrup Vestergård har en længere historik og erfaring med dagtilbud til udviklingshæmmede, er tilbuddets udvidelse til også at omfatte de domsanbragte i et nybygget bofællesskab af nyere dato[2]. På Snåstrup Vestergård har hver beboer i bofællesskabet sin egen lejlighed med soveværelse, stue, tekøkken og eget bad og toilet. En anden bygning har plads til to beboere, hvor der er fælles køkken.

Aktivitets- og arbejdstilbuddene på Snåstrup Vestergård omfatter en række arbejdsaktiviteter som havearbejde, trækløvning, madlavning og renovationsarbejde på Maersk. Beboerne, herunder de domsanbragte på Snåstrup Vestergård, indgår i dagsbeskæftigelsen, hvor der på undersøgelsestidspunktet, foruden beboerne på Snåstrup Vestergård, dagligt kommer ca. 10 eksterne brugere, primært borgere med udviklingshæmning og med større eller mindre behov for pædagogisk støtte. Dagsidens aktivitetstilbud anvendes ligeledes som jobprøvning og arbejdsevneafklaring. I de senere år ses en udvikling i målgruppen, som af personalet opleves og beskrives som mere støttekrævende end tidligere. Der synes således at være en forandring til en mere heterogen målgruppe, som nu også omfatter en gruppe i botilbuddet med anden etnisk herkomst, samt en gruppe med svære sindslidelser. Snåstrup Vestergård har plads til otte beboere. På undersøgelsestidspunktet var der seks domsanbragte beboere på Snåstrup Vestergård, som på grund af deres udviklingshæmning ikke vurderes egnet til at afsone i et fængsel og derfor har fået en tidsubestemt dom til anbringelse. Botilbuddet til de doms- eller surrogatanbragte borgere med udviklingshæmning forventes udvidet med seks pladser de kommende år. De nye boliger til domsfældte udviklingshæmmede forventes at stå klar til indflytning foråret 2014. For et mere detaljeret overblik over Snåstrup Vestergårds historik, se bilag 1.

Lovgrundlag og visitation

Snåstrup Vestergård er et botilbud efter Servicelovens § 108 og et aktivitetstilbud

2. Historisk overblik over Snåstrup Vestergårds udvikling findes bagerst i rapporten. Botilbuddet til de doms- eller surrogatanbragte borgere med udviklingshæmning forventes udvidet de kommende år med øvrige seks pladser. De nye boliger til domsfældte udviklingshæmmede forventes at stå klar til indflytning 5. marts 2014.

efter Servicelovens § 103. Der visiteres til tilbuddet gennem egen sagsbehandler i Voksenhandicap. Ved udvidelsen af indsatsen på Snåstrup Vestergård til også at omfatte domsfældte udviklingshæmmede, er de domsfældte anbragt på Snåstrup Vestergård via en social foranstaltningsdom, hvor den socialpædagogiske indsats er underlagt straffelovens formålsbestemmelse. Dette medfører en øget tilsynsforpligtelse, samt pligt til at udmønte en kriminalpræventiv indsats for de seks domsanbragte beboere. Indsatsen rettet mod de domsanbragte udviklingshæmmede eksisterer således i en juridisk snitflade mellem straffelovens og servicelovens forskellige formålsbestemmelser. Der arbejdes således dels efter straffelovens § 68 om anbringelse ved dom af borgere, der ikke er egnede til straf. Og efter retsplejeloven § 765 om varetægtssurrogat af borgere, der ikke vurderes egnede til fængsel[3].

Personale på Snåstrup Vestergård 10
Personalefordelingen bestod i foråret 2013 af 21 medarbejdere, fordelt på:

- 1 afdelingsleder
- 11 pædagogisk uddannede (ikke alle pædagoger)
- 4 værkstedsassistenter
- 4 ufaglærte
- 1 administrativ medarbejder

Der er ansat både personale med pædagogisk uddannelse, personale med anden uddannelse og ikke-uddannet personale. Den generelle personalepolitik og målsætning på Snåstrup Vestergård lægger op til, at personalet skal kunne varetage varierede og skiftende opgaver på både dagstilbud og botilbudssiden. Uanset de enkelte ansattes uddannelsesmæssige baggrund og tilknytning til enten bofællesskabet, eller aktivitetstilbudet, forventes det, at personalet kan varetage opgaver inden for begge områder. Dette betyder i dagligdagen på Snåstrup Vestergård, at alle ansatte, også vikarer, skal have forståelse for og indsigt i alle opdaterede regler. Personalet skal være fortrolige med tilgange og pædagogiske metoder til alle borgere og beboere, og de forventes at kende alle arbejdsopgaver i såvel bofællesskabet, som i aktivitetstilbuddet, hvor der er både interne opgaver og eksternt finansierede opgaver (jf. interview med ledelsen).

3. For yderligere uddybning af det juridiske grundlag henvises til Snåstrup Vestergårds hjemmeside, samt nedenstående link til det juridiske grundlag på Snåstrup Vestergård:
www.aarhus.dk/cvaa
Serviceloven § 108
Serviceloven § 103
Straffeloven § 68
Retsplejeloven § 765
Der vil ligeledes være en gennemgang af snitfladen mellem straffelovens bestemmelser og servicelovens hensigtserklæringer i Mette Rømer: *"Dømt til socialpædagogisk omsorg og støtte",* der udkommer primo 2014.

3
Metoderefleksioner

Praksisforskning

Undersøgelsen på Snåstrup Vestergård er etableret i et tæt samarbejde med leder, personale samt beboere. Tilgangen i forbindelse med dataindsamlingen er i denne undersøgelse eksplorativ og fænomenologisk for hermed at give plads til det særlige ved Snåstrup Vestergårds vilkår, målgruppeforståelser, socialpædagogik og praksis. Det skal samtidig nævnes, at integration af teoretiske og vidensteoretiske positioner i rapporten anses som en nødvendig forudsætning for at bringe praksisstudier, og de sociale og samfundsvidenskabelige metoder og deres teoretiske forankring et skridt videre. Af disse grunde er valgt en pragmatisk og diskuterende fremstillingsform, hvor mere generelle samfundsmæssige, sociale og historiske bevægelser og teoretiske positioner inddrages i analysen. Undersøgelsen er etableret som et praksisforskningsprojekt, hvor undersøgelsens vidensproduktion er etableret i samarbejde med praksis gennem forskellige læreprocesser (Uggerhøj 2011). Forskningsprocessen, såvel som undersøgelsens resultater og konklusioner, er således løbende blevet reflekteret og diskuteret med et meget engageret personale i en etableret arbejdsgruppe på Snåstrup Vestergård. Arbejdsgruppen bestod af den daglige leder, samt to fra personalegruppen. På personalesiden har projektet i de indledende faser taget udgangspunkt i samtaler med ledelse og en fra personalegruppen, hvor udfordringer, ønsker og behov for viden i praksis blev fremlagt og diskuteret. På den måde blev den vidensproduktion og de læreprocesser, der allerede eksisterer i praksis, et væsentligt og helt centralt fundament for udviklingen af den efterfølgende undersøgelse og rapport.

Man kan i forlængelse heraf sige, at undersøgelser eller forskning nogle gange viser det, vi alle i forvejen godt vidste, som Marie Sonne skriver i introen til tidsskriftet, Socialpædagogen, maj 2013. Det kan derfor føles som spild af tid og ressourcer at undersøge, såvel som at læse undersøgelserne. Men nogle gange er det 'vi i forvejen godt vidste' en væsentlig kilde til viden. Nogle gange er 'det vi i forvejen godt vidste' ikke blevet beskrevet tidligere, og i mange tilfælde eksisterer 'det vi i forvejen godt vidste' som en betydelig mængde tavs viden inden for et praksisfelt. Beskrivelser, data og facts hjælper i de situationer til at underbygge, forstå, forklare og reflektere over den socialpædagogiske viden og praksis. Den 'tavse viden' kan netop i de situationer være den viden som muliggør vedvarende ændringer og udvikling hos en bestemt gruppe særligt udsatte borgere. En del af

denne delrapport handler om, hvordan vi får sat denne viden bedre i spil. Projektet tager således afsæt i lokal viden, lokale problemstillinger og erfaringer, samt den socialpædagogiske praksis rettet mod disse, men rummer samtidig en mere generel dimension. Denne mere generelle dimension i rapporten kommer til udtryk i de situationer, hvor det er relevant at sætte 'det vi i forvejen godt vidste' ind i en mere overordnet socialpædagogisk, såvel som social- og styringspolitisk kontekst. Den lokale socialpædagogiske praksis og de udviklingstendenser, der gør sig gældende på et botilbud som Snåstrup Vestergård, kan betragtes som en del af mere generelle samfundsmæssige udviklingstendenser, socialpolitiske strømninger og bestemte målgruppeforståelser og overordnede mål med anbringelserne. Praksis er således præget af de socialpolitiske og styringsteknologiske løsningsmodeller, der præger et bestemt felt på bestemte tidspunkter i historien. Disse mere generelle forhold vil blive beskrevet i de situationer, hvor det vurderes relevant ift erfaringsudveksling, samt diskussion af de dynamikker, som virker ind på dette felt og er rammesættende for det sociale arbejdes praksis og syn på mennesker på kanten af normalsamfundet.

Den pædagogiske praksis på Snåstrup Vestergård er under en konstant og vedvarende udvikling i forhold til de personafhængige, samt individuelle behov og udfordringer, der opstår i det daglige arbejde med beboerne. Praksis udvikles hermed i forhold til de skiftende samfundsmæssige, organisatoriske og kontekstafhængige krav, forventninger, lovgivning og syn på mennesker på kanten af normalsamfundet. Som det ligeledes gør sig gældende for de øvrige rapporter på området, er denne rapport udtryk for et 'øjebliksbillede' af den specialiserede socialpædagogiske indsats på Snåstrup Vestergård i foråret/sommeren 2013.

Metodisk bygger undersøgelsen på en bred vifte af eksplorative og kvalitative dataindsamlingsmetoder: observation, kvalitative interviews og dokumentstudier. Disse metoder vil blive uddybet i det følgende.

Observationsstudier

Rammen for observationsstudierne var – inden undersøgelsens start – fastsat til observation af den socialpædagogiske praksis fordelt på fire til seks observationer primært dagtimer – evt. en enkelt observation sen eftermiddag og aften, og evt. personale/team/kontaktpersonmøder. Nærværende undersøgelse er med baggrund i denne ramme, baseret på seks besøg på Snåstrup Vestergård fordelt over foråret 2013. I forbindelse med disse besøg deltog jeg i dagbeskæftigelsen, socialt samvær, frokoster og 'skurvognsmøde' i dagbeskæftigelsen, samt observerede madlavning, socialt samvær og aftenmøde i botilbuddet. Observationerne har til dels medvirket til beskrivelser af den institutionelle hverdagspraksis. Observationerne er efterfølgende blevet nedskrevet og drøftet med deltagerne i de observerede situationer.

I rapporten indgår observationerne som etnografiske feltnoter. Et længerevarende observationsstudiekunne have muliggjort en mere detaljeret beskrivelse af den socialpædagogiske praksis og det sociale miljø på Snåstrup Vestergård, hvor rapportens gennemgående tematikker, problemstillinger og konklusioner kunne uddybes gennem observation af personalets interaktion og praksis i forhold til strategisk udvalgte beboere. Dette har dog ikke været muligt indenfor rammerne af denne undersøgelse.

Dokumentstudier

Dokumenter omfatter journaler på Snåstrup Vestergårds domsanbragte beboere, handleplaner, statusrapporter i det elektroniske journaliseringssystem, risikovurderingsskemaer i form af SPOT-skemaer (SocialPædagogisk Observations Tjekliste), personalets skriftlige opgaver i forbindelse med et efteruddannelsesforløb for dele af personalegruppen foråret 2013, noter og intromateriale til nye medarbejdere. De anvendte dokumenter præsenteres i det følgende.

Snåstrup Vestergård har de senere år understøttet den interne organisering og koordinering af personalets ansvarsområder og overlevering af viden fra dags- til aftenteams ved hjælp af optegnelser og beskrivelser i det interne elektroniske dagbogssystem, samt gennem udfyldelse af risikovurderings-skemaer (SPOT) for de enkelte beboere[4]. Optegnelser og noter i det elektroniske system udfyldes dagligt og har dels en intraorganisatorisk koordinerende funktion i forhold til vidensoverlevering i forbindelse med personaleskift, og dels en handlingsanvisende funktion i forhold til planlægning af den socialpædagogiske praksis for de enkelte beboere. Sideløbende med observationerne på Snåstrup Vestergård, har jeg orienteret mig i disse beskrivelser, som har bidraget med en samlet forståelse for hverdagen, oplevelser og socialpædagogiske udfordringer på Snåstrup Vestergård. Derudover har jeg orienteret mig i journaler, statusbeskrivelser, handleplaner og delhandleplaner, hvor beskrivelser af beboernes fortid, opvækst og problemstillinger operationaliseres til konkrete anvisninger for den pædagogiske praksis. Optegnelserne har desuden bidraget med et nuanceret billede af målgruppen på Snåstrup Vestergård. I forbindelse med mit ophold på Snåstrup Vestergård har personalet ligeledes henvendt sig til mig med deres opgaver fra efteruddannelsesforløbet MacMann Berg[5]. Elementer fra disse opgaver er, efter aftale med de pågældende ansatte, ligeledes at finde i denne rapport og vil være betegnet 'Personalebeskrivelse MacMann Berg'.

4. SPOT risikovurdering præsenteres i afsnit 4.
5. På Snåstrup Vestergård arbejdes der med en uddannelse af personalegruppenud fra det, der defineres som en anerkendende og værdsættende pædagogik. Samtlige fastansatte i Center for Voksne med Autisme og ADHD- med over 1 års anciennitet forventes at gennemføre kursusforløbet.

Interview

Rapporten bygger desuden på i alt seks kvalitative interview med personale fra hhv. dagtilbud og botilbud, samt samtaler med fire beboere. Personalet fordeler sig således, at to har deres primære tilknytning på dagtilbudssiden, mens de sidste fire interviewpersoner fra personalegruppen primært er tilknyttet botilbuddet. Alle informanterne har som nævnt indgående kendskab til det samlede tilbud. Der indgår desuden særskilt interview med leder og den medarbejder, som ligeledes indgår i projektets arbejdsgruppe. Desuden er foretaget interview med fire af de domsanbragte beboere i beboernes egen lejlighed. De medvirkende beboere har af personalet fået tilbudt, men har ikke ønsket, at der deltog personale ved samtalen. Interviewforløbene har alle været forholdsvist løst struktureret for at tilgodese beboernes situation på interviewtidspunktet, samt for at give plads til uventet viden undervejs i forløbet. Et så forholdsvist løst struktureret interviewforløb har samtidig medført at der løbende er fremkommet viden, udsagn og perspektiver, som har vist sig relevant i de følgende samtaler med andre beboere og personale. Det betyder, at indholdet af samtalerne, såvel som udvælgelsen af personale og beboere, der har deltaget i undersøgelsen, har været dynamisk fra første til sidste interview. Dertil kommer samtaler med beboere og personale, der tog form som mere uformelle samtaler. Disse fungerer som en baggrundsviden i rapporten, og kun enkelte dele af disse interview gengives i rapportens sidste afsnit. På personalesiden har projektet i de indledende faser taget udgangspunkt i samtaler med arbejdsgruppen, hvor udfordringer, ønsker og behov for viden i praksis blev fremlagt og diskuteret. På den måde blev den vidensproduktion og de læreprocesser, der allerede eksisterer i praksis, et væsentligt og centralt fundament for udviklingen af den efterfølgende undersøgelse og rapport.

Analysemodel

Forskningsprojektet på Snåstrup Vestergård beskriver tre centrale komponenter i den socialpædagogiske praksis, der omhandler:

1: Beskrivelse og analyse af problemforståelser. Afgrænsning og forståelse for domsanbragte udviklingshæmmedes problemstillinger, årsager, symptomer, funktionsnedsættelse og forandringsmuligheder
2: Styringsteknologier og organisationsudvikling i den socialpædagogiske praksis
3: Mål og fremtidsperspektiver for de domsanbragte udviklingshæmmede borgere

Komponenterne er visualiseret i figur 1 og vil blive uddybet i forbindelse med de enkelte delafsnit i rapporten.

Figur 1: Model; Målgruppe – Socialpædagogik – Formål

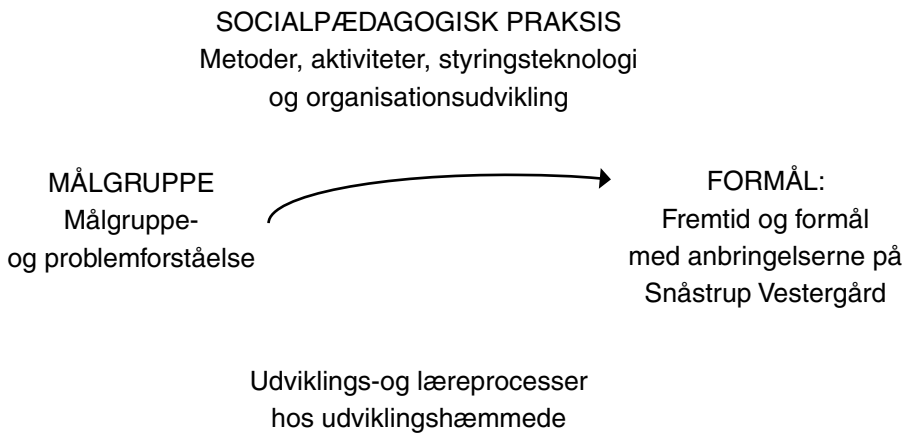

(Kilde: Figur ændret med inspiration fra Bryderup 2005:284)

Modellen illustrerer, kort fortalt, undersøgelsens fokusområder, hvor opfattelsen af de domsanbragte udviklingshæmmede, såvel som formålet med de sociale foranstaltningsdomme, forbindes gennem socialpædagogikken (Bryderup 2005:284).

Når et socialpædagogisk botilbud som Snåstrup Vestergård definerer sin indsats, beskrives den pædagogiske indsats ofte i forlængelse af en definition og beskrivelse af målgruppens funktionelle (kommunikative, kognitive, sociale og interpersonelle) problemstillinger, samt en beskrivelse af målgruppens behov. Samtidig virker de strafferetlige og socialpolitiske krav, hensigtserklæringer og beskrivelser af *formålet* med anbringelserne rammesættende for det socialpædagogiske arbejdes indhold og praksis. Både opfattelsen af målgruppen og formålet med anbringelserne er således retningsanvisende for det socialpædagogiske arbejdes indhold, funktion og muligheder for at skabe vedvarende *forandringer i beboernes hverdagsliv.* Disse komponenter vil blive beskrevet i de følgende afsnit. Den socialpædagogiske praksis vil i forlængelse heraf blive beskrevet på de følgende sider, som en praksis, der medierer mellem de to centrale komponenter: *Målgruppebeskrivelserne* på området og *formålet* med anbringelserne.

4
Målgruppebeskrivelser og problemforståelser

Når et socialpædagogisk botilbud som Snåstrup Vestergård definerer sin indsats, beskrives den pædagogiske indsats ofte i forlængelse af en definition og beskrivelse af målgruppens funktionelle (kommunikative, kognitive, sociale og interpersonelle) problemstillinger, samt en beskrivelse af målgruppens behov. Problemforståelser, forklaringer og definitioner af en målgruppe bliver hermed yderst centrale for at forstå det sociale arbejdes indhold, funktion, metoder, legitimitet, rolle og de løsningsmodeller, der forekommer centrale. I det følgende afsnit beskrives de problemforståelser og målgruppebeskrivelser, der eksisterer på Snåstrup Vestergård, samt disses retnings- og handlingsanvisende funktion i den socialpædagogiske praksis.

Problemforståelser og definitioner er på komplekse og ofte uigennemsigtige måder rammesættende for mødet med 'den anden', i dette tilfælde for mødet med udviklingshæmmede borgere med dom. Samtidig viser tidligere forskning i socialt arbejde, at viden om *problemet,* hvad enten dette er defineret som en handicapforståelse, en kriminologisk eller psykiatrisk problemstilling eller et socialt problem, yderst sjældent gøres til genstand for refleksion. Maria Appel Nissen skriver herom:

> Institutionerne støtter sig i praksis til forskellige forklaringer på, hvorfor sociale problemer opstår, og hvordan de f.eks. forstærkes, stabiliseres og forandres. Man kan sige, at de anvender forskellige former for viden om sociale problemer. Denne viden er egentlig sociologiske antagelser om den sociale virkelighed. Den siger noget om forholdet mellem samfund og individ, hvordan samfundet hænger sammen som samfund og forandrer sig, og hvad der bevirker, at 'sociale spørgsmål' opstår og bliver til problemer, som f.eks. kræver hjælp. Som viden ligger den til grund for praksis, men den gøres ikke tydeligt til genstand for refleksion. Den er en slagshverdags- eller common sense viden. Den har imidlertid stor betydning for, hvordan institutionerne i praksis hjælper (Nissen 2008:62).

Samme pointe fra misbrugsområdet beskriver Finn Laursen (2011:112), hvor eksemplet stammer fra et døgntilbud til unge med misbrug. Laursen beskriver, hvordan han af den samlede personalegruppe på døgntilbuddet blev præsenteret for en række forskellige opfattelser af unges misbrugsproblemer:

> Her er nogle eksempler, der langtfra er udtømmende: De unges misbrug var tillært; et resultat af forældrenes misbrug; det var en følge af de unges personlighedsstruktur; det er en sygdom, som de konkrete unge er genetisk disponerede for; de unge var kommet i 'dårligt' selskab; de unge var blevet mobbet, mødt med disrespekt i skolen. Flertydigheden blev ikke mindre, når diskussionerne kom til handlingerne eller pædagogikken (Laursen 2011: 112).

Den samme pragmatik og mangfoldighed i forståelsen og forklaringen af, hvad de domsanbragte beboeres grundlæggende problem, der skal behandles, er, findes også på Snåstrup Vestergård. Hermed etableres et helt bestemt blik, eller perspektiv, i måden, hvorpå målgruppen defineres, forståes og forklares, et blik, der har betydning for hvilke tiltag, indsatser, støtteforanstaltninger og behandlingsmetoder, der fremkommer anvendelige og ønskværdige i det socialpædagogiske arbejde:

> Problemforståelser og definitioner er på komplekse og ofte uigennemsigtige måder rammesættende for mødet med 'den anden'. Det er således ikke udelukkende et spørgsmål om at forbedre og effektivisere det sociale arbejdes praksis inden for eksisterende vidensregimer, men om at rette blikket mod de grund- og gyldighedsforhold det eksisterende vidensgrundlag er baseret på (Ringø 2012:23).

Et fokus på fremherskende problemforståelser og definitioner af domsanbragte udviklingshæmmede tydeliggør problemdefinitioner, der ofte tager form som en 'common-sense' viden, en tavs viden, der afspejler bestemte forestillinger på et givent felt, på et givent tidspunkt i historien. I det følgende uddrag fra Snåstrup Vestergårds retningsgivende dokument vedrørende området kommunikation, defineres målgruppens grundproblematikker inden for området "visuel perception" på følgende måde:

> Når borgere ikke kan aflæse omgivelserne, specielt andre mennesker, skyldes det ofte neurologiske defekter i hjernen. Derfor kan man i mange tilfælde ikke lære dem denne evne. Det vi gør i stedet, er at træne kompensatoriske strategier, altså måder, hvor man kan sørge for at det ikke har så problematisk en effekt på dem og deres omgivelser. F.eks aftaler om, hvornår man må give et knus. Hvis borgeren har været meget socialt isoleret, kan evnen være stærkt underudviklet, men med mulighed for forbedring. I de tilfælde må der laves meget konkretiseret social færdighedstræning (Retningsgivende dokument Snåstrup Vestergård: Kommunikation).

Den generelle kobling mellem visuel perception og kommunikation som ovenstående citat omhandler, ligger bl.a. i evnen til at aflæse sociale signaler. Kommunikation i interaktionen med udviklingshæmmede er her defineret som evnen til at indgå aktivt i sociale sammenhænge, hvor en stor del af den sociale interaktion foregår non-verbalt. På Snåstrup Vestergård eksisterer mangfoldigheden i de grundlæggende problembeskrivelser og definitioner primært som en skelnen mellem udviklingshæmning, som en fast biologisk kategori, og udviklingshæmning som en social og psykologisk kategori:

> Det er væsentligt, at ikke alle beboernes problematikker tilskrives uopprettelige defekter i hjernen. Den beskrevne kompensatoriske tilgang er derfor kun anvendelig, når det omhandler områder, hvor det ikke vurderes hensigtsmæssigt at arbejde med beboernes evne til selv at løse problemerne (personaleinterview).

Denne grundlæggende målgruppeforståelse medierer mellem en beskrivelse af udviklingshæmning på baggrund af en neurologisk, biologisk forklaringsmodel, på den anden side en beskrivelse af beboernes funktionsnedsættelse ud fra en social forklaringsmodel. Den neurologiske målgruppeforståelse sætter i højere grad, som Kirkebæk (2010) definerer det, lighedstegn mellem diagnose og adfærd, hvor menneskets evner og vilje betragtes som værende determineret af dets biologi og eventuelle neurologiske (dys)funktion (Kirkebæk 2010:29). Inden for denne neurologiske problemforståelsebetragtes den socialpædagogiske indsats' hovedformål, som værende kompensatorisk, og muligheder for at fremme positive og vedvarende forandringer hos målgruppen på en måde, hvor de kan mestre en tilværelse med en mindre grad af støtte, ses som værende begrænsede:

> Når borgere ikke kan aflæse omgivelserne, specielt andre mennesker, skyldes det ofte neurologiske defekter i hjernen. Derfor kan man i mange tilfælde ikke lære dem denne evne (Retningsgivende dokument: Kommunikation).

Med baggrund i en sådan problemforståelse betones behovet for en fortsat og vedvarende massiv socialpædagogisk indsats:

> Det, vi gør i stedet, er at træne kompensatoriske strategier, altså måder, hvorpå man kan sørge for, at det ikke har så problematisk en effekt på dem og deres omgivelser. F.eks aftaler om hvornår, man må give et knus (personaleinterview).

Denne beskrivelse af funktionsnedsættelsens kronicitet synes at være i overensstemmelse med sundhedsstyrelsens definitioner:

> Udviklingshæmning er en livslang funktionshæmning. Udviklingshæmningen er oftest et resultat af en diffus hjerneskade, og frontallapperne i hjernen er altid ramt (Sundhed. Dk).

På den anden side ses en social forklaringsmodel, hvor funktionsnedsættelsen betragtes som værende en følge af isolation, omsorgssvigt, misbrug og andre forhold i personens liv og opvækst. I de tilfælde, hvor en del af årsagen til borgernes aktuelle funktionsnedsættelse betragtes som værende helt eller delvistsocialt determineret, beskrives andre muligheder for, at mennesker, som har behov for massiv socialpædagogisk støtte, på sigt kan leve et liv med mindre støtte:

> Hvis borgeren har været meget socialt isoleret, kan evnen være stærkt underudviklet, men med mulighed for forbedring. I de tilfælde må der laves meget konkretiseret social færdighedstræning (Retningsgivende dokument: Kommunikation).

Med et fokus på at *undersøge og beskrive den pædagogiske og sociale indsats betydning for forandringer i forhold til de domsanbragte beboernes hverdagsliv,* er en sådan overordnet skelnen, eller samspil, mellem årsagerne til beboernes aktuelle funktionsnedsættelse, som grundlag for at skabe vedvarende forandringer af beboernes funktionsniveau, interessant. I praksis kompliceres en sådan skelnen dog af flere grunde.

Ændret diagnostisk praksis
WHO's klassifikations- og diagnoseliste – ICD-10 – definerer udviklingshæmning som:

> En tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau. Det gælder især kognitivt, sprogligt, motorisk og socialt. Tilstanden viser sig i barndommen og bidrager til det samlede intelligensniveau. Den kan opdeles i forskellige niveauer afhængigt af sværhedsgraden (WHO).

Mens man tidligere opererede med en inddeling af de psykiske sygdomme efter formodede årsagsforhold, bruger man i dag et diagnosesystem, hvor diagnoserne alene er defineret ud fra symptomer og forløb. Dette har medført, at diagnosesystemet fra og med DSM-III i 1980, medførte en diagnostisk praksis, der ude-

lukkende interesserede sig for symptombilledet, eller problemdefinitioner 'på overfladen', og hvor det forventedes, at den aktuelle sygdom eller funktionsnedsættelsemå kunne specificeres diagnostisk på en måde, som eliminerer personlige, ideografiske og sociale særtræk ved individet fra selve 'sygdommen' (Folgerø og Johannesen 2004:22). Hermed udelukkes ovenstående ætiologiske teoretiseren, der vedrører de individuelle årsager til en given funktionsnedsættelse eller handicap. Diagnoser og problemforståelser er imidlertid under stadig udvikling og kan ikke betragtes som stabile. Der eksisterer historisk set skiftende og komplekse sammenhænge, hvor problemdefinitioner, forståelser og forklaringer af udviklingshæmning og betydningen af sociale og psykiatriske tillægsproblematikker, har fulgt den overordnede diskurs, samfundsplanlægning og styringsteknologiske udviklingstendenser. De ændrede diagnosesystemer fra 1980 har, inden for mange områder, der er berørt af de diagnostiske manualer, medført usikkerhed omkring diagnosernes videnskabelige indhold og validitet, hvilket har gjort det tiltagende svært af undgå en sammenblanding af symptomer, der stammer fra en medfødt neurologisk dysfunktion (eks. frontallapskader), med symptomer der stammer fra livshistorie, kulturelt miljø og aktuel social rolle i behandlingssystemet. Den overordnede skelnen mellem neurologiske defekter og sociale årsagsforhold, der etableres i Snåstrup Vestergårds retningsgivende dokument, såvel som praksis, underbygges derfor ikke af diagnosesystemernes overordnede kategoriseringssystem. Der eksisterer således et mere komplekst erfaringsgrundlag i praksis der, lidt skarpt sat op, mangler en overordnet organisatorisk og videnskabelig referenceramme.

Disse forhold er visualiseret i nedenstående figur med baggrund i det tidligere præsenterede uddrag fra Snåstrup Vestergårds retningsgivende dokument:

> Når borgere ikke kan aflæse omgivelserne, specielt andre mennesker, skyldes det ofte neurologiske defekter i hjernen. Derfor kan man, i mange tilfælde, ikke lære dem denne evne. Det, vi gør i stedet, er at træne kompensatoriske strategier, altså måder, hvor man kan sørge for at det ikke har så problematisk en effekt på dem og deres omgivelser. F.eks aftaler om, hvornår man må give et knus. Hvis borgeren har været meget socialt isoleret, kan evnen være stærkt underudviklet, men med mulighed for forbedring. I de tilfælde må der laves meget konkretiseret social færdighedstræning (Retningsgivende dokument Snåstrup Vestergård: Kommunikation).

Figur 2: Virkningsmekanismer

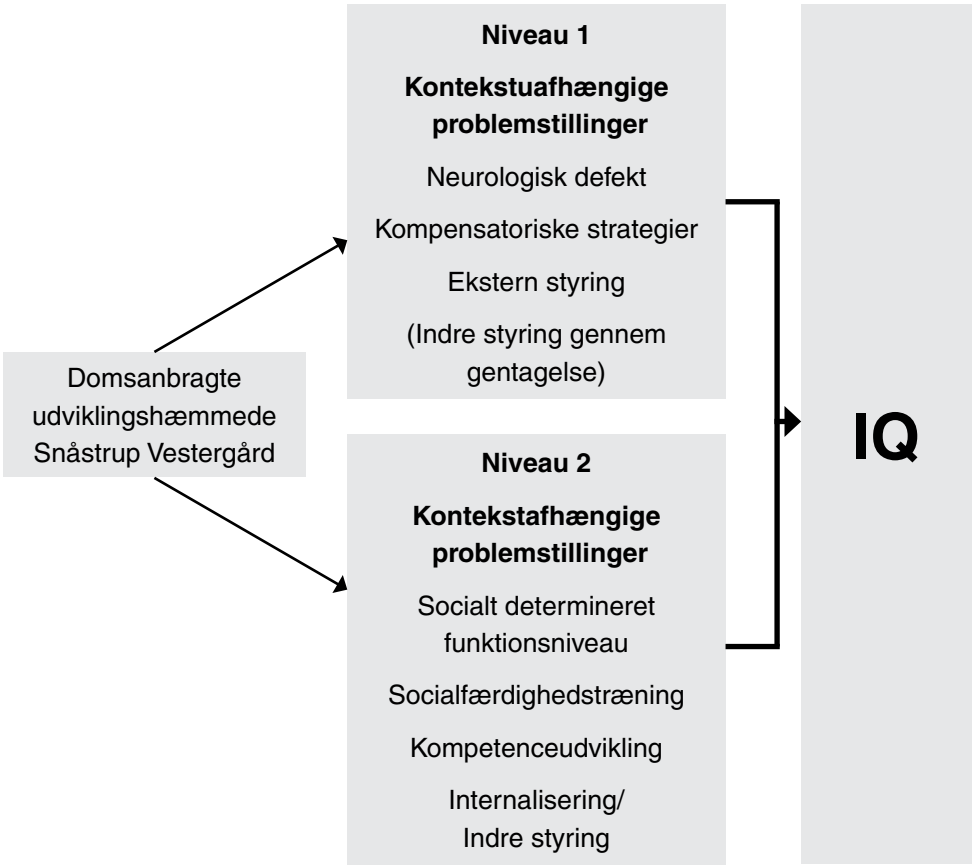

Figuren illustrerer, hvordan bestemte målgruppeopfattelser har betydning for hvilke tiltag, indsatser, støtteforanstaltninger og behandlingsmetoder, der fremkommer anvendelige og ønskværdige i det socialpædagogiske arbejde, samt hvilke forventninger til beboernes forandringspotentiale, der udspringer af disse forståelser.

Afhængig af hvilken forståelse for problemet, der refereres til, kan en beboers funktionsniveau og muligheder for forandring fortolkes både som en diadaktisk udfordring, hvor vedvarende kognitive forandringer kan opnås gennem social færdighedstræning, og på den anden side kan beboernes aktuelle funktionsniveau fortolkes som diffuse hjerneskader eller, som i ovenstående eksempel, en skade knyttet til frontallappen, hvor det i mindre grad er muligt at fastholde vedvarende ændringer i borgernes funktionsniveau gennem en socialpædagogisk indsats. Referencen til neurologiske frontallapskader henviser, jvnf. ovenstående figur, den socialpædagogiske praksis til kompensatoriske strategier. Kritiske rø-

ster vil i den sammenhæng påpege, at referencen til neurologiske skader i nogle tilfælde muliggør en aflastning af kravene til institution, individ, handleplaner og samfund (Høgsbro 2002; Høgsbro 2010).

I personalebeskrivelserne af den socialpædagogiske praksis inddrages, i forlængelse heraf, især to aspekter til at definere beboernes udviklingsmuligheder og den socialpædagogiske indsats' muligheder for at skabe vedvarende ændringer i beboernes funktionsniveau:

> Man kan sige, at når man snakker om vores målrettede indsats, så er der to aspekter i det. Det ene er den kompetenceudviklende, og den anden er den kompensatoriske. Hvor vi lærer dem at benytte sig af nogle redskaber, nogle af dem kan vi godt lære at blive bedre til nogle ting – andre kan vi ikke lære det (personaleinterview).

Da flertallet af de domsanbragte borgere på Snåstrup Vestergård kommer fra familier med svære sociale dysfunktioner, synes det svært at skelne mellem, hvorvidt borgernes problemstillinger og funktionsnedsættelse er 1) en medfødt neurologisk defekt 2) en primært socialt determineret funktionsnedsættelse, eller 3) hvorvidt en neurologisk defekt kan være afledt af manglende sociale stimuli. Som det gør sig gældende inden for de fleste områder, der er berørte af de diagnostiske klassifikationssystemer, er forholdet mellem organisk betingede tilstandes betydning for symptombilledet, og sociale betingelsers betydning, meget ringe belyst (Høgsbro mfl 2012, Nielsen og Jørgensen 2010). Den manglende konkretiserede målgruppeforståelse kan samtidig ledes tilbage til WHO's klassifikations- og diagnoseliste – ICD-10, der definerer udviklingshæmning som en tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau, hvor diagnoserne alene er defineret ud fra symptomer og forløb. Hermed elimineres de personlige, ideografiske og sociale særtræk ved individet, fra selve 'handicappet', hvilket ikke understøtter det vidensbehov og Erfaringsgrundlag, der eksisterer i praksis, som det kommer til udtryk i følgende personaleinterview:

> Men jeg synes også, det kan være svært at sige, at det lige er det, der gør det. Men det er jo igen sammenholdt med, hvordan er det, vi er født? Hvis man tænker på, sådan en som xxx, ik ? Hans funktionsnedsættelse er sandsynligvis en, der er blevet faciliteret af de her ekstremt dårlige opvækstvilkår, et stimuli fattigt miljø. Hvis han var blevet født ind i en familie, hvor han havde fået mange gode stimuli og fået masser af kærlighed, og at han ikke var blevet fejlhabitueret, så tror jeg, han ville have været en normalt fungerende mand. Og det synes jeg kan være rigtig tungt at erkende, ja,

> fordi det er sgu bare så skide tragisk, at ja, hvis bare man havde gjort noget, hvis samfundet… Og også sådan en som xxx, han er jo også i den grad blevet mishandlet i sin barndom. Og så er der jo ikke noget at sige til.. hvis i forvejen man er dårligt begavet. Og det er jo også noget af det med dem her med anden etnisk herkomst, der har jo været noget flugt og alle mulige traumer, at man skulle komme over. Og forældrene har måske også været delvist traumatiserede (personaleinterview).

> Man kan sige, at understimulering kan medføre en udviklingshæmning, eller symptomer, der svarer til det. Så man kan sige, at det spiller stærkt sammen, at hvis man er stærkt understimuleret, så får man også en manglede evne til at modtage og fortolke stimuli (personaleinterview).

Personalets målgruppeforståelse medierer i praksis tids- kultur- og opvækstrelaterede problemforståelser og organisk betingede definitioner. Med baggrund i en tids- kultur- og opvækstrelateret problemforståelse tillægges ressourcerne i og forståelsen af beboernes opvækst, en afgørende betydning for, hvorvidt beboerne tidligere er blevet mødt på deres eget niveau og er blevet stimuleret til at bruge og udvikle deres evner i indlæring og modning:

> Altså selvfølgelig, hvis de har en eller anden frontallapsskade, det har jo noget at sige. Men jeg tror også, at det omsorgssvigt de har oplevet helt fra lille af, det spiller meget ind. At de simpelthen ikke har lært de forskellige ting. De har ikke set den der rutine. Det er jo det, sammen med at nogle af dem ikke er vant til den der berøring, og de følelser, der er forbundet med den. Det mangler de. Nogen af dem kan slet ikke finde ud af det. Sådan en som xx kan slet ikke finde ud af det. Han er aldrig blevet rørt på den måde, givet knus eller noget som helst (personaleinterview).

Det væsentlige er her, at i forbindelse med en overordnet afgrænsning af målgruppen for anbringelserne af domsfældte på Snåstrup Vestergård, defineres målgruppen primært som udviklingshæmmede og samtidig beskrives sociale problemstillingerog dysfunktionelle familiestrukturer som værende et fælles vilkår for målgruppen:

> Det er næsten et fælles vilkår for dem alle sammen, at de i vid udstrækning har nogle tilknytningsforstyrrelser og rigtig mange af dem har også oplevet omsorgssvigt. Nogen af dem har oplevet mishandling, så meget af det er jo tidlige skader, det har de jo næsten alle sammen (personaleinterview).

Kausaliteten forbliver i alle sammenhænge uklar. En grundlæggende forståelse for beboergruppens problemstillinger, samt deres betydning for beboernes nuværende funktionsniveau og muligheder for forandring, forbliver uklar. Denne manglende distinktion mellem kontekstuafhængige problemstillinger (niveau 1 i figur 2) og kontekstrelaterede problemstillinger (niveau 2 i figur 2), er muligvis uproblematisk i den aktuelle socialpædagogiske praksis, hvilket vil blive beskrevet på de følgende sider. Men når denne manglende viden om domsanbragte udviklingshæmmedes substantielle problematikker[6] overføres til de domsanbragtes muligheder for forandring, og dermed muligheder for "en fremtid uden dom", er spørgsmålet om en sådan overordnet forståelse for udviklingshæmmede, som en organisatorisk og styringspolitisk samlet og ensartet kategori, så kan resultere i en ensartet og dekontekstualiseret indsats rettet mod alle mennesker, hvis intelligens og kognitive funktionsniveau *på udredningstidspunktet* blev placeret i den nederste del af normalområdet, eller under? Denne inddeling tager ikke højde for,at for visse af de udviklingshæmmede synes dele af hjernen at fungere optimalt, og disse beboere udviser store evner i forhold til at aflæse sociale samspil, mens andre udvikler sig på en række andre parametre. Dette vender jeg tilbage til. For den overordnede gruppe af borgere, der af Danske Regioner (SIP) beskrives som voksne udviklingshæmmede, betragtes deres funktionsnedsættelse, som betydelig og varig:

> Botilbuddene er rettet mod den gruppe af borgere, der som følge af deres psykiske udviklingshæmning, har brug for støtte døgnet rundt, fordi de ikke kan magte hverdagen på egen hånd. Borgerne på disse botilbud har således en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne (Den Danske Kvalitetsmodel, SIP 2013: 7).

Et sidste væsentligt forhold i forbindelse med den overordnede afgrænsning af målgruppen for anbringelserne af domsfældte på Snåstrup Vestergård er, at målgruppen ligeledes primært defineres som udviklingshæmmede og ikke psykisk syge, eller sindslidende, der idømmes foranstaltning i henhold til psykiatriloven. For at blive klassificeret som 'udviklingshæmmet', skal intelligensniveauet måles med standardiserede beregningsmetoder, såkaldte intelligenstests, med henblik på at afprøve evnen til at opfatte og til at løse problemer. Disse tests er væsentlige, da lovgivningen og behandlingsapparatet er baseret på en adskillelse af 'de psykisk syge' og de 'udviklingshæmmede'. En borger med en lav IQ, vil hermed blive afvist af det psykiatriske behandlingsapparat og henvist til sociale foranstaltnings-

6. I dette tilfælde indenfor området visuel perception.

domme, som i dette eksempel fra Snåstrup Vestergård. På politisk-administrativt niveau har en sådan afgrænsning en helt åbentlyst organisatorisk koordinerende funktion, mens en sådan afgrænsning og adskillelse af sociale problemer, psykiske sygdomme og udviklingshæmning i den socialpædagogiske praksis kan synes misvisende og ude af trit med den virkelighed og kompleksitet i beboernes problemstillinger, der eksisterer, og opleves i praksis. Mens beboerne på et generelt og overordnet politisk niveau beskrives som udviklingshæmmede ofte med komplekse individuelle sociale eller psykiatriske tillægsproblematikker, så eksisterede psykiatriske, sociale og biologiske målgruppebeskrivelser på Snåstrup Vestergård parallelt, og ofte varierede tyngden i beskrivelserne af beboernes sociale og psykiatriske tillægsproblematikker i udpræget grad. I nogle tilfælde vurderes beboernes tillægsproblematikker, som værende dominerende i en sådan grad, at disse blev anset som det væsentlige, der bør behandles:

> Man kan jo sige, at det er et samspil mellem forskellige ting. Hos nogle domsanbragte er deres største problem for dem, at de har en stærk ADHD. For andre er det udviklingshæmningen, der er det største problem, selvom de også har ADHD (personaleinterview).

I andre sammenhænge beskrives beboernes væsentlige problemstilling, som nævnt, som en primært neurologisk skade:

> Jo, men man kan jo sige, at der er rigtig mange områder, man kan være udfordret på, ikke? Og rigtig meget af det kan jo være skader i frontallapperne. Altså jeg synes, det er svært at sige, hvad udfordringen ved at være psykisk udviklingshæmmet det er, men det er da måske først og fremmest pga. de svækkede frontallapsfunktioner, hvor man har svært ved at være selvorganiserende, man har svært ved at strukturere, man har svært ved at forstå konsekvenserne af sine handlinger (personaleinterview).

Komorbiditet ses i størstedelen af beskrivelserne af beboernes problemstillinger. Dette tackles i beskrivelserne af målgruppen gennem definitionen "udviklingshæmmede med særlige tillægsproblematikker" (Snåstrup Vestergård og Center for Autisme og ADHDs hjemmeside). I ovenstående eksempel beskrives beboernes tillægsproblematikker (eksempelvis ADHD) som værende mere dominerende, end udviklingshæmningen, og i et enkelt tilfælde er en beboers tillægsproblematik i form af svære karakterafvigende træk (tidligere: psykopati), gensidigt udelukkende og uforenelig med kategorien udviklingshæmningen i det internationale klassifikationssystem ICD-10, og det amerikanske DSM-systems katego-

riale inddeling af diagnoser (WHO). I disse situationer, hvor tillægsproblematikkene og kategorien udviklingshæmning er gensidigt udelukkende, fremkommer der igen uklarheder vedrørende det substantielle grundindhold af beboernes udfordringer, problemstillinger og adfærd:

> Hvis man først har en psykisk udviklingshæmning, jamen, så er der også andre diagnoser, som du ikke kan få. Du kan f. eks. ikke have en dyssocial personlighedsforstyrrelse, hvis man er udviklingshæmmet. Men sådan en som xxxx, han har jo uden tvivl en række psykopatiske træk (personaleinterview).

> Jeg ved ikke hvorfor, men det er jeg stødt på flere gange, at der har stået, at man ikke kan have de to diagnoser på samme tid. Man kan jo sige, at sådan en som xxx er rigtig skarp i at lave manipulation. Han er rigtig god til at aflæse en masse sociale sammenspil, samtidig med at han selv er så skadet, ik ? (ersonaleinterview).

> Der er slet ikke nogen tvivl om, at sådan en som xxx, selv om han måske ikke har en direkte diagnose, men for mig er det helt klart, at han er psykopat. Der er sådan noget, som hedder Robert Hass psykopat tjekliste, hvor jeg tror, der er 45 punkter, hvor man kan sige, om man bonner ud på dem, og der ligger han helt i toppen, selvom han er psykisk udviklingshæmmet, ik? Så der er rigtig mange ting, hvor han er god til… altså han er god til at være på den der måde, som en psykopat er det. Og det er selvfølgelig også, fordi han er så skadet med den barndom, han har haft (personaleinterview).

> Sådan en som XXX har jo en rigtig god indsigt i det sociale spil, ik? Han har bare ikke særlig meget empati. Og derfor er han jo også rigtig god til at bruge det. Altså han er rigtig god til enten at få folk til at føle sig godt tilpas, men han kan også få folk til at føle sig skidt tilpas, han er god til at prøve at marginalisere de andre, hvis der er en, han har set sig sur på, så han hele tiden laver alliancer. Sådan noget som at "hey jeg laver lagkage i dag, og I skal alle sammen have noget – undtagen dig" – sådan nogle små billige tricks, men det virker jo. Det er helt klart. Men han er jo også den, der sidder for det klart tungeste kriminalitet, ik? (personaleinterview).

Det er således ikke intelligensniveauet (IQ), men det bedre funktionsniveau i forhold til øvrige beboere i den konkrete situation, der har betydning her. Denne beboer synes ligeledes at være et eksempel på, hvordan borgere, der defineres udviklingshæmmede, kan have dele af hjernen, der fungerer på et andet og bedre

niveau end de eksisterende intelligenstests indfanger. I dette tilfælde synes evnen til at aflæse sociale situationer, og evnen til at navigere (manipulere), at være udviklet på en måde, der ikke fanges af den nuværende udrednings- og diagnosticeringspraksis.

Det er dog en velkendt problematik inden for området med domsanbragte udviklingshæmmede, at retspsykiaterne vurderer et stigende antal kriminelle personer, der intelligensmæssigt befinder sig inden for den nederste del af normalområdet, som værende funktionsmæssigt som mentalt retarderede i lettere grad (IQ = 69-50) (Danske Regioner 2010; 2013). Disse personer er straffri efter straffelovens § 16, stk. 2 og får som regel en foranstaltningsdom. Dette medfører, at de domsanbragte borgeres funktionsniveau kan variere betydeligt inden for den samme institution. Samtidig synes afgrænsningen af målgruppen som værende udviklingshæmmede og ikke psykiatriske patienter, ikke altid at give sig selv.

Flere af de domsanbragte på Snåstrup Vestergård ligger, som nævnt tidligere, på grænsen til normalområdet og på visse områder over grænsen og må således betragtes som det der af Danske Regioner betegnes "den nye målgruppe" (Danske Regioner 2010). Generelt føler disse beboere sig fejlplacerede på et botilbud for udviklingshæmmede. Disse borgere har svært ved at identificere sig med de øvrige beboere, fordi de orienterer sig mod normalområdet. For at opnå et vellykket socialpædagogisk forløb, skal indsatsen først og fremmest være individuel og tilpasset den enkelte beboers funktionsniveau og evner. Der synes i den forbindelse at eksistere en vedvarende pædagogisk udfordring forbundet med at tilpasse den sociale støtte og interaktionen med beboerne til beboernes meget varierende kommunikative, kognitive og følelsesmæssige funktionsniveau og muligheder for udvikling (jf. ovenstående figur 2).

Udredning

Spørgsmålet er, hvorvidt den udfordring, der er forbundet med at konkretisere beboernes funktionsniveau og problemstillinger, i praksis forstærkes af, at nogle beboere visiteres til Snåstrup Vestergård uden en forudgående fyldestgørende udredning, der beskriver beboernes funktionsniveau på en række parametre.

> Jeg tænker med udredningerne, at det er enormt vigtigt, at vi har den her indsigt i et andet menneske. Ellers kan vi jo heller ikke tilrettelægge en hensigtsmæssig pædagogisk indsats, netop fordi vi ikke kan tillade os at stille for høje krav til vedkommende, for så risikerer vi bare, at de får flere nederlag. Og samtidig med det kan vi heller ikke tillade os at stille for lave krav, for det kan jo virke demotiverende, hvis man aldrig bliver udfordret tilpas meget. Så det gælder jo om at finde ud af, hvor vi kan møde hver enkelt

> borger i det her, og selvfølgelig også de domsanbragte. Og der tænker jeg også, at der er rigtig mange muligheder for, hvad vi selv kan gøre, ik ? Både xxx og jeg har en neuropædagogisk efteruddannelse, så på den måde kan vi jo godt gå ind og lave neuroscreenings på dem. På den måde kan vi måske gå ind og se, hvad der kan ligge til grund for at en given borger netop har problemer med nogle specifikke ting. Ja, for det er jo det, der er så vigtigt, at vi har denne indsigt i, hvad det er for en person, vi har, og hvilke udfordringer denne person har, for at vi så kan gå ind og hjælpe ham på den bedste måde (personaleinterview).

Ifølge Servicelovgivningen på området, er det graden af den nedsatte funktionsevne eller det sociale problems karakter, og det behov for hjælp, det udløser for den enkelte, der skal regulere hjælpen. Manglende udførlige udredninger medfører, at personale på Snåstrup Vestergård i disse tilfælde varetager en mere grundlæggende udredningsopgave. I Snåstrup Vestergårds retningsgivende dokumenter henvises i den forbindelse til systematisk pædagogisk kommunikation, observationer og forståelse for de sociale rammers betydning. Samtidig henvises til neuropædagogisk udredning, der varetages af to af de ansatte med en neuropædagogisk overbygning. Ansvarlige for den systematiske pædagogiske kommunikation, observation og forståelse for de sociale rammers betydning er ligeledes beboernes kontakt- og ressourcepersoner, og der er udarbejdet retningsanvisende dokumenter for denne praksis.

Målgruppeforståelser i praksis

De domsanbragte borgere på Snåstrup Vestergård har, trods den fælles betegnelse ' udviklingshæmning', vidt forskellige funktionsniveauer, problemstillinger, adfærd og støttebehov. Intelligensmæssigt hører nogle af de domsanbragte på Snåstrup Vestergård til blandt de bedst fungerende inden for gruppen af 'udviklingshæmmede'. Denne gruppe befinder sig udviklingsmæssigt meget tæt på eller i den nederste del af normalområdet, men sidestilles alligevel med udviklingshæmmede personer, fordi deres funktionsniveau er lavt, hvad angår de sociale, emotionelle, psykiske og kognitive funktioner. Størstedelen af de domsanbragte på Snåstrup Vestergård kan klare deres egen hygiejne, andre skal mindes om dette gentagne gange, men de fleste er sprogligt velfungerende og kunne indgå i samtaler med de øvrige beboere, personale og med mig i forbindelse med mine besøg på botilbuddet i foråret 2013. I forhold til beboernes sproglige funktion vurderes flere af beboerne således impressivt til at være rimeligt velfungerende i Snåstrup Vestergårds retningsanvisende målgruppebeskrivelser. Beboerne vurderes som værende i stand til at tage imod langt de fleste beskeder, også selv om der

er lange kommunikationsled. Ekspressivt beskrives flere af beboerne ligeledes som værende rimeligt velfungerende, og de fleste af beboerne kan formidle deres budskaber på en nogenlunde klar måde. På Snåstrup Vestergård beskrives, i de retningsgivende dokumenter, et særligt fokus på at vurdere beboernes kommunikative evner gennem test af deres forståelse af det sagte, herunder evnen til at anvende abstrakt sprogbrug, hvor ords betydning anvendes ud over den konkret kendte sammenhæng (Retningsgivende dokument Kommunikation).

Mange af beboerne (herunder de domsanbragte) kunne ligeledes indgå i sociale fællesskaber og kunne navigere i sociale samspil, og det var uklart for mig, hvorvidt nogle af beboerne ligeledes kunne tolke og forstå ironi i sociale situationer. Der synes i nogle sammenhænge, eksempelvis madlavningssituationerat eksistere en løssluppen 'gadedrengs-jargon' blandt personale og beboere, og det var mit indtryk, at de tilstedeværende beboere i de observerede madlavningssituationer fandt denne tone befriende og til fulde kunne indgå i, og forstå den form for interaktion, der udspillede sig. Netop forståelse af humorbeskrives som en væsentlig faktor for at vurdere beboernes funktionsniveau, da det kræver meget konkret visuel støtte for at forstå, om noget er ment for sjov (retningsgivende dokument 15-10-2012). Et eksempel herpå er fra et besøg på botilbuddet en sen aften, hvor der var beboermøde med socialt samvær, kaffe og kage.

Etnografisk feltnote
Det er aften på Snåstrup Vestergård. Til beboermødet om aftenen deltog fem beboere, og snakken handlede mest om den foregående Sølund Festival, som flere af beboerne havde deltaget i. Snakken var løssluppen og hyggelig, og der blev grinet og joket med hinanden. Til beboermødet henvender en beboer sig til en mandlig ansat og siger, at den ansatte kunne have fået en ny tatovering, for det, det kostede at deltage i festivalen.Inden den ansatte når at svare, tilføjer en anden beboer, at han da også fik en ny tatovering på festivalen, hvortil en tredje beboer griber situationen og tilføjer :"Ja, han fik tatoveret Sølund hen over røven". Mange griner, og stemningen er meget løssluppen. For den første beboer synes situationen dog at virke forvirrende, og han spørger efterfølgende den ansatte, om 'han virkelig blev tatoveret på den pågældende legemsdel på festivalen'.

Situationen er måske et ret simpelt eksempel på den tidligere beskrevne forskel i beboernes funktionsniveau, her konkretiseret ved evnen til at forstå ironi i sociale sammenhænge. Det væsentlige er her, at beboernes evner i forskellige sammenhænge stiller krav til personalets omstillingsparathed og faglighed, da personalets interaktion med beboerne konstant skal tilpasses beboernes kommunikative,

kognitive og følelsesmæssige funktionsniveau, problemstillinger og udviklingsmuligheder. Udfordringer, der svarer til borgernes funktionsniveau og udviklingsmuligheder, synes i forlængelse heraf at være en løbende udfordring, som personalet ligeledes er opmærksomme på. Udfordringen består dels i at bestemme beboernes funktionsniveau, og afledt heraf, at bestemme hvad: *Hvad* man kan gøre noget ved, *hvordan* man kan gøre noget ved det, og på *hvilket* niveau man kan gøre noget ved det? Der synes samtidig at være en pædagogisk udfordring forbundet med at etablere en differentieret indsats, hvor bedre fungerende domsanbragte kan få mulighed for passende kommunikative og sociale udfordringer under hensyntagen til den forvirring (og frustration) det måske skaber hos beboere med dårligere funktionsniveau i disse sociale sammenhænge.

5
Socialpædagogisk praksis

I de foregående afsnit har jeg analyseret de eksisterende socialpolitiske, psykiatriske og praksisgenererede målgruppebeskrivelser og problemforståelser på området. Når et socialpædagogisk botilbud som Snåstrup Vestergård definerer sin indsats, beskrives den pædagogiske indsats i forlængelse af en bestemt definition, forståelse og beskrivelse af målgruppens problemstillinger. På Snåstrup Vestergård medierer målgruppebeskrivelserne mellem mere neurologiske problembeskrivelser og socialt determinerede problemstillinger, der henviser den socialpædagogiske praksis til hhv. kompensatoriske eller kompetenceudviklende strategier, som det blev visualiseret i figur 2. Både opfattelsen af målgruppen og formålet med anbringelserne har således, på forskellige måder, betydning for det socialpædagogiske arbejdes indhold, funktion og muligheder for at skabe vedvarende ***forandringer i beboernes hverdagsliv.*** På de følgende sider beskrives den socialpædagogiske praksis på Snåstrup Vestergård i form af organisatorisk praksis, efteruddannelse, metoder, redskaber og aktiviteter i hverdagen.

Organisatorisk praksis
På Snåstrup Vestergård arbejdes der med en uddannelse af personalegruppen ud fra det, der defineres som en anerkendende og værdsættende pædagogik. Det fremgår af Center for Voksne med Autisme og ADHDs hjemmeside, at:

> Samtlige medarbejdere og ledelsen i Center for Voksne med Autisme og ADHD tilbydes en specialdesignet uddannelse i systemisk anerkendende metode, som foreståes af konsulentvirksomheden MacMann Berg (hjemmeside).

Samtlige fastansatte i Center for Voksne med Autisme og ADHD, med over et års anciennitet forventes at gennemføre kursusforløbet. Uddannelse af personalegruppen i den systemisk anerkendende tilgang, har to overordnede formål på Snåstrup Vestergård. Den systemisk anerkendende metode forventes at fungere som et internt arbejdsredskab med et grundlæggende tværorganisatorisk afsæt for det pædagogiske arbejde, samt det mellemkollegiale arbejde på Snåstrup Vestergård, såvel som i center for Voksne med Autisme og ADHD som helhed. Udviklingsarbejdet på Snåstrup Vestergård forventes iværksat gennem et styrket fokus på ak-

tive kommunikations-, refleksions- og udviklingsprocesser i organisationen. På et organisatorisk niveau er formålet desuden at sikre organisationsudvikling og det, der defineres somen gennemgribende forbedring af samarbejds-, kommunikations- og ledelsesformerne på måder, hvor: *Organisationen, dens enheder og dens ansatte bliver bedre til at klare fremtidige udfordringer* (MacMann Berg 2012).

> Begreber som hverdagsrehabilitering, recovery, empowerment af borgeren, inddragelse af borgernetværk og det øvrige civilsamfund er eksempler på tilgange, der i denne tid omdefinerer kerneopgaven i det professionelle arbejde med mennesker. Fokus på at opøve borgerens evne til selvhjulpethed lægger op til, at man som medarbejder i højere grad har en coachende og inddragende tilgang til borgeren og evner at samarbejde og koordinere på nye måder med interne og eksterne samarbejdspartnere. Dette medfører en grundlæggende ændring i den fagprofessionelle selvforståelse og stiller krav til opøvelse af enkeltes kommunikative og refleksive kompetencer (Uddannelsesbeskrivelse, Center for Voksne med Autisme og ADHD, Aarhus Kommune).

De fremtidige udfordringer, som MacMann Bergs kursusforløb adresserer, er på et overordnet samfundsmæssigt niveauudfordringer, der udspringer af bredere samfundsmæssige og velfærdsstatslige udviklingstendenser. Udfordringerne beskrives på dette niveau som værende afledt af et behov for nye løsninger og behov for at tænke og handle på nye måder for at imødekomme stigende krav til velfærdssamfundet i form af færre ressourcer, og flere borgere, der på forskellig måde har brug for hjælp og støtte fra det offentlige. Der er således et behov for at gentænke de sociale ydelser på en måde, hvor ressourcerne udnyttes på bedst mulig vis.

Macmann Berg, organisation og ledelse

MacMann Bergs kursusrække har fokus på mennesker, samarbejde og kommunikation i et systemisk perspektiv. Hensigten er at skabe forandring og organisationsudvikling med baggrund i en kollegial opbakning omkring forandringsprocesser i organisationen

> Fordi måden, man arbejder på, har fungeret tidligere, er det ikke ensbetydende med, at det skal fortsætte uændret fremover (MacMann Berg 2012).

Uddannelsesforløbet skal tydeliggøre de forestillinger, som medarbejdere, ureflekteret og ofte ubevidst, bygger deres tænkning og daglige handlinger på

(MacMann Berg 2012). MacMann Berg baseres, i forlængelse heraf, på det, der defineres som en systemisk *socialkonstruktionistisk* tilgang til verden, hvor sproget og de forestillinger medarbejdere agerer ud fra, har afgørende betydning for handlinger, praksis, samt mulighederne for innovation i en organisation. Der ses i MacMann Bergs kursuskataloger et velkendt skift i betegnelserne fra patient, klient og beboer til kunde og bruger. Et skift, der de senere år har kendetegnet flere nyere managementretninger og ledelsesfilosofier. Der ses således de senere år flere managementkoncepter og styringsidealer i stadig flere samfundssfærer og inden for stadig flere sektorer og institutioner i velfærdsstaten. Begreber som omstilling, produktivitet, gennemstrømning, kvalitetssikring, priseffektivitet, resultatdokumentation og effektiv ressourceudnyttelse er således en del af virkeligheden i de fleste danske velfærdsinstitutioner. Sammenfaldende med tiltag, der har fokus på effektivisering og især effektiv ressourceudnyttelse, fremføres reformtiltag, der omhandler specifikke forsøg på at sikre *kvaliteten* af velfærdsinstitutionernes arbejde, med udgangspunkt i dokumentation af det sociale arbejdes effekt. Disse kvalitetsreformer involverer, og antages at påvirke, de fagprofessionelles adfærd gennem normer og standarder for god praksis baseret på internationale forskningsresultater. Udviklingen af Den Danske Kvalitetsmodel på først sundhedsområdet og senere det sociale område er eksempler på et nationalt initiativ, der bygger på principper om at sikre en ensartet høj kvalitet. Et væsentligt element i legitimeringen af de sociale ydelser over for offentligheden, sker i den forbindelse gennem offentliggørelsen af kvalitetsmålinger og brugerundersøgelser, hvor hensigten, i tråd med markedstankegangen, er at skabe en effektiv og 'gennemsigtig offentlig sektor' hvor vi ikke tænker *"mere"*, men *"bedre"*, og hvor medarbejderudvikling, medejerskab og engagement er drivkraften i en reorganisering af arbejdsprocesserne på en måde, hvor det er muligt at optimere effekten af de sociale indsatser uden at gå på kompromis med kvaliteten.

'Performancemanagement' og 'performancekultur' har i denne udvikling været nogle af de dominerende buzzwords. Men brugen af de managementredskaber, som ledelsesfilosofien fordrer, har de senere år været udsat for kritik og har vist sig uhensigtsmæssig inden for en række områder, hvor ydelsen, der leveres, er arbejde med mennesker med komplekse og ikke-lineære problemstillinger. I managementkonsulenters forhippethed på at skabe innovation, forandring, præstationsoptimering og effektivisering af arbejdsgange har sideeffekterne blandt andet været egoisme, silotænkning, stress og manglende organisatorisk forståelse for de komplekse problemstillinger, som eksisterer i organisationer, hvor produktet ikke er varer, der skal sælges på et marked, men de såkaldte "vilde problemer". Det væsentlige er, i denne sammenhæng, at det MacMann Berg kursusforløb, som medarbejdergruppen på Snåstrup Vestergård deltager i, trækker på

erfaringer fra forhenværende og eksisterende retninger inden for management, HR og styring og samtidig forholder sig til grænsen for disse styringsrationaliteters effekt i komplekse organisationer.

Med baggrund i kritik af tidligere managementretninger og ledelsesfilosofier, supplerer MacMann Berg sin managementtænkning med elementer fra konstruktionistiske tilgange for hermed at nuancere og videreudvikle tidligere managementredskaber og målstyringsredskaber på en made hvor traditionel, lineær tænkning ikke lægges ned over en uforudsigelig og kompleks virkelighed:

> Alle organisationer er sat i verden for at performe indenfor et område. Spørgsmålet er derfor, hvordan vi skaber den bedst mulige performance blandt ledere og medarbejdere. Systemisk tænkning er en tilgang, der kan være med til at styrke de refleksive, relationelle og kommunikative kompetencer, som er helt afgørende for organisationers evne til at skabe udvikling og resultater (Pernille Bech Hansen og Thomas Johansen, MacMann Berg).

Med den systemiske tilgang ses således en ny forgrening af moderne HRM, der baserer sig på en konstruktionistisk videnskabsteori med øje for relationel praksis og kommunikation. Denne nye tilgang inden for HRM ses bl.a. repræsenteret af danske firmaer som Attractor, DIEU, DISPUK, og i denne sammenhæng: MacMann Berg.

Den systemiske tænkning, som MacMann Berg bygger på, er baseret på en grundlæggende konstruktionistisk antagelse, hvor mennesket:

> Ser verden gennem sine egne forståelsesbriller, som bl.a. formes af vores grundlæggende antagelser, erfaringer, ønsker og håb (MacMann Berg 2010:37).

På den måde bliver kommunikationen og sproget et væsentligt redskab for at koordinere organisatoriske praksisser og handlinger på Snåstrup Vestergård, som det ligeledes fremgår af personaleinterview:

> Der er nogle redskaber, som vi har brugt i forbindelse med nogle personalemøder, og hvor det ligesom har hjulpet alle folk med at komme til orde. Man kan sige, at en del af den daglige praksis, der har det givet en del af vores uuddannede et redskab til at komme til at forstå borgerne bedre og også i forhold til at forbedre den interne kommunikation, så man har et bedre fælles sprog. Altså som uddannet var det ikke, fordi jeg synes, at det gav mig helt vildt meget faglig indsigt i, hvordan man skal gå til en borger.

> Men det har hjulpet den interne kommunikation ved at give os nogle fælles ord, når vi taler om borgerne (personaleinterview).

Reorganisering

Som en del af MacMann Berg efteruddannelsesforløb har en reorganiseringsproces fundet sted på Snåstrup Vestergård. Der gøres op med den pyramideformede organisation, hvor det øverste ledelsesniveau tidligere sad med strategier og ansvarsområder. I starten af 2013 valgte man at ændre kontaktpersonordningerne på stedet således, at personalet nu organiseres i teams, hvor ca. fem beboere i bofællesskabet og fem ansatte udgør et team (på dagsiden seks ansatte til 18 brugere af dagtilbuddet). Reorganiseringen på Snåstrup Vestergård i foråret/sommeren 2013 medførte nogle personalemæssige ændringer, hvor medarbejdere i højere grad tildeles ansvar og ejerskab overfor organisationens strategiske mål og forandringsprojekter. Hermed forventes medarbejdernes erfaringer, viden og indsigt i forhold til organisationens primære opgaveat blive frisat i forhold til den forandringsstrategi, der er besluttet. Som formuleret i kursusmaterialet, så; *"bliver medarbejderne hermed strategisk kompetente bidragsydere i forhold til organisationens primære opgave"* (MacMann Berg 2012). Den systemisk anerkendende tilgang i MacMann Berg handler således i lige så høj grad om at fremme medarbejdernes følelse af at være anerkendte, som reelle bidragsydere i det socialpædagogiske arbejde, som det handler om at tage afsæt i bestemte målgruppeforståelser og den heraf afledte interaktionen med Snåstrup Vestergårds beboere.

I en sådan reorganiseringsproces, hvor gamle strukturer og arbejdsgange brydes op, bliver overvejelserne om beboernes behov, institutionens funktion og arbejdsopgaver, såvel som personalegruppens trivsel og ønsker, særligt tydelige, og det er derfor et interessant tidspunkt at besøge stedet som forsker. Der er flere pædagogiske og organisatoriske overvejelser forbundet med denne nye organisering af personalet på Snåstrup Vestergård. I det følgende fremhæves nogle forskellige nedslag i socialpædagogiske, adfærdsmæssige og organisatoriske påvirkninger – som følge af implementeringen af principper fra efteruddannelsesforløbet.

1. Strukturafhængighed versus personafhængighed
2. Effektive beslutningsprocesser
3. Personaleorganisering og ansvarsområder
4. Fleksibilitet og omstillingsparathed

Som følge af rapportens primære interesse i forandringer af de domsanbragte beboeres hverdagsliv, skal disse nedslag ikke læses som en evaluering af MacMann Bergs efteruddannelsesforløb. Derimod tegner følgende analytiske nedslag et bil-

lede af, hvordan en socialpædagogisk praksis ikke kun formes af praksiserfaringer og målgruppebeskrivelser, men ligeledes formes af organisatoriske rammer og strukturer, der influerer på metoder, redskaber og aktiviteter i hverdagen, og i den daglige interaktion med de domfældte udviklingshæmmede borgere.

Strukturafhængighed versus personafhængighed

Undersøgelsen i foråret 2013 viste visse udfordringer for personalegruppen i forhold til at rumme især en beboers særligt udfordrende og til tider verbalt truende og udadreagerende adfærd (jf personaleinterviews). Denne beboer har til tider slidt på personalegruppen, hvilket har medført et større kollegialt fokus på at implementere en strukturafhængighed frem for en personafhængighed. Den pædagogiske udfordring er ikke, i dette eksempel, knyttet til beboerens tidligere kriminelle handling, men til den institutionelle hverdagspraksis, og beboerens evner til at indgå i denne på en hensigtsmæssig måde for, såvel personale, som for de øvrige beboere. En del af arbejdet hen imod en større strukturafhængighed hos beboerne, består af en etablering af den førnævnte teamstruktur, hvor man forsøger at gøre personalet mindre sårbart overfor særligt udfordrende beboere. Hermed arbejdes der hen imod en socialpædagogisk praksis, hvor den enkelte ansatte i mindre grad bruger sin person, som værktøj i det socialpædagogiske arbejde, og hvor det vellykkede forløb gøres uafhængig af den enkelte ansattes evne til indlevelse og tæt kontakt med beboerne. Hermed mindskes den psykiske belastning i relationen med beboeren, der er afledt af de ansattes personlige egenskabers store betydning i det socialpædagogiske arbejde. Ved at etablere en strukturafhængighed frem for en personafhængighed i det socialpædagogiske arbejde forventes det, at personalet i højere grad kan 'trække på samme hammel', og at uenigheder personalet imellem kan forebygges. Samtidig forventes det, at den enkelte medarbejder bliver mindre sårbar, hvis en pædagogisk opgave mislykkedesved at personalet kan henvise til en overordnet struktur og ikke til egne kompetencer og dømmekraft:

> Det giver tryghed for personalet at vide, man gør tingene "rigtigt", og giver plads tilat borgerne kan bruge energi på at udvikle sig, i stedet for at de skal bruge meget energi på at afkode hvilken personale, der er på arbejde, og hvad der kan lade sig gøre med denne personale, hvilke normer og regler denne person har. Vi vil gerne frem til, at stedet skal være strukturafhængig og ikke personale/person-afhængig. Professionel kontekstafklaring kan hjælpe til, at vi bliver koordinerede i strukturen (Personalebeskrivelse MacMann Berg).

Samtidig kan etableringen af teams formentlig ses i sammenhæng med en mere overordnet ændring af socialpædagogikkens funktioner, samt en ændring af statens rolle i de samfundsmæssige moderniseringsprocesser (jf. Bryderup 2005:286). Dette forhold vil jeg vende tilbage til i rapportens afsluttende afsnit.

Relationen mellem beboerne og *den enkelte* ansatte skal, med den nye teamstruktur ikke være det bærende i stedets socialpædagogiske tilgang. I stedet beskrives den igangværende proces som en, hvor det personafhængige arbejde afløses af opbygningen af en strukturafhængighed, hvor metoder, tilgange og praksis i relationen med den enkelte beboer i højere grad gøres uafhængig af den enkelte ansattes habitus. Målgruppebeskrivelserne der, for flertallet af beboerne, pegede på omsorgssvigt af særlig grov karakter med deraf følgende manglende tillid til andre mennesker, pædagoger og "systemet" i særdeleshed, søges, med den nye teamstruktur, ikke løst gennem et socialpædagogisk forsøg på at genoprette svigt, tillidsbrud og mangler i beboernes hidtidige liv gennem nære og personlige relationer til en eller to ansatte, som beboeren har opnået særlig tillid til. Derimod søgesat opbygge en bredere kontaktflade med flere pædagoger, samt en strukturafhængighed, der i højere grad kan ruste dem til et liv med en mindre grad af støtte:

> Jeg synes, det er med til at ruste dem, det styrker dem, at de lærer at bruge mere end en person. At de bruger dem alle sammen i stedet for at bruge en enkelt. F. eks. nu med XX. Hvis det nu kun er (en bestemt ansat) han føler, at han kan gå til, og at vedkomende er på ferie i en uge, så er det jo svært for os andre at hjælpe ham. Så er det jo nemmere for os, når det er bredt ud på teams, og det er dem, der tager afgørelser. Det, synes jeg, er rigtig godt (personaleinterview).

> Lige nu, synes jeg, man lige skal finde ud af, hvor man står henne. Men jeg tror, at når vi først kommer rigtigt på plads, så tror jeg, det bliver rigtig godt. For så bliver man et team, der holder fast i de samme ting. Her på dagsiden er det jo vigtigt, at man har den samme struktur hele vejen igennem, og så man ikke siger forskellige ting hele tiden. Så det ikke bliver så personafhængigt (personaleinterview).

Ved at sikre en større ensartethed i den socialpædagogiske praksis gøres metoderne mindre sensitive overfor den enkelte ansattes personlige og individuelle kvalifikationer, tilgange og metoder. Man forsøger hermed at modvirke, at den enkelte ansattes relation til beboerne bliver det bærende i det pædagogiske arbejde. Man forsøger at sikre en ensartethed i den pædagogiske praksis, der gør det lettere for andet personale at "tage over". Teamfunktionen beskrives i forlæn-

gelse heraf, som værende mere effektivt i forhold til intraorganisatoriske beslutningsprocesser:

> Jo, men altså jeg tænker, at fordelen i at vi er gået over i teams, det er selvfølgelig at der er bedre mulighed for hurtigt at gå ind og reagere på nogle ting. For førhen, der skulle det jo først omkring et stort fællesmøde og så skulle man ligesom vente på det. Og det var jo så hele personalegruppen, der skulle omkring hver enkelt borger, nu er vi jo trods alt kun fire eller fem om det (personaleinterview)

> Det er næsten et fælles vilkår for dem alle sammen, at de i vid udstrækning har nogle tilknytningsforstyrrelser og rigtig mange af dem har også oplevet omsorgssvigt. Nogle af dem har oplevet mishandling, så meget af det er jo tidlige skader, det har de jo næsten alle sammen.

> **Interviewer:** hvad gør teamstrukturen ved de problemstillinger?

> Jamen, det synes jeg måske er lidt svært lige i forhold til det. Rigtig meget af det vi helt simpelt skal gå ind og gøre er, at vi holder, hvad vi lover. At hvis vi har sagt nogle ting, jamen, så gør vi det også. Og det er jo klart, at det er jo også at prøve at have noget tillid til ens medmenneskelige relationer, at man kan stile på dem, netop fordi de også har oplevet de her svigt. Og hvis den her relation, den var til stede, jamen, så var det måske en mishandlingsrelation eller en overgrebsrelation. Og det kan man sige, at det er det, vi forsøger at arbejde meget med, at få opbygget en basal tillidsrelation. Og på den måde er det måske en fordel, at vi har teams, for der er vi hurtigere til at reagere, hvis der kommer en og har en eller anden problemstilling. Så kan vi hurtigere få sat noget i værk og få lavet nogle strukturer, som er godkendt af teamet.

> **Interviewer:** Men ideen er, at det skal være mindre personafhængigt, hvad betyder det?.

> Vi skal jo sørge for, at de her mennesker, de bliver afhængig af en struktur. De skal ikke blive afhængige af en person, fordi at der kan være en , der finder at andet job, og hvis det kun er den her person, som har en positiv tilgang til en borger, så er det jo noget skidt. For vi kan sige, at det at gå ind og gøre borgerne strukturafhængige, går jo ind og giver dem et højere funktionsniveau, at de bliver bedre til at håndtere stress, at de bliver bedre

> til ikke at have en udadfarende og konfliktskabende adfærd. Og også at den struktur med tiden kan blive internaliseret, sådan at de får nogle handleværktøjer, som de kan agere ud fra. Og det er selvfølgelig også det, der er ønskeligt, og det som må være målet, det er jo, at vi skal skabe nogle mennesker, der i videst mulig udstrækning kan handle autonomt. At de ikke længere skal have den her eksterne styring (personaleinterview).

Etableringen af en strukturafhængighed på Snåstrup Vestergård begrundes hermed med baggrund i arbejdsmiljømæssige hensyn til personalegruppens belastning og sårbarhed i relationen med særligt udfordrende beboere og med baggrund i beboernes behov for en tydelig struktur samt, som vi skal se i det det følgende, med endeligbaggrund i effektiviseringshensyn, hvor decentraliseringen af beslutningskompetencer til teams giver muligheder for mere effektive beslutningsprocesser.

Effektivitet

En del af fordelene ved den nye team-struktur på Snåstrup Vestergård begrundes med strukturernes muligheder for hurtigere og mere effektive kommunikations- og beslutningsprocesser i forhold til den enkelte beboer. Hvor beslutninger tidligere blev truffet på ledelsesniveau eller på fælles personalemøder, har teamet nu væsentlige beslutningskompetencer og kan træffe beslutninger og imødekomme beboernes ønsker hurtigere end ellers:

> Jo, men altså jeg tænker, at fordelen i, at vi er gået over i teams, det er selvfølgelig, at der er bedre mulighed for hurtigt at gå ind og reagere på nogle ting. For førhen der skulle det jo først omkring et stort fællesmøde, og så skulle man ligesom vente på det. Og det var jo så hele personalegruppen, der skulle omkring hver enkelt borger, nu er vi jo trods alt kun fire eller fem om det (personaleinterview).

Reorganiseringen og etableringen af en 'flad struktur' medfører i praksis på Snåstrup Vestergård en decentralisering af styring, beslutningskompetencer og ansvar. Hvor ansvaret for beslutninger, der vedrører den enkelte beboer, tidligere var placeret på ledelsesniveau, (eller hos en enkelt eller to kontaktpersoner) er dette ansvar nu i højere grad placeret i de enkelte teams. Det bliver hermed, ifølge personalet, lettere *"hurtigt at gå ind og reagere på nogle ting"*. Denne måde at organisere arbejdet på bliver mere og mere udbredt inden for flere områder, blandt andet på grund af en stigende kompleksitet i arbejdsopgaverne, fordi medarbejderne ønsker det og/eller på grund af behovet for en omstillingsparathed, flek-

sibel organisering, samt effektive beslutningsprocesser og arbejdsgange (Holt Larsen, 2006: 305). Den systemisk anerkendende metode, som den præsenteres af MacMann Berg, er en kontekstuafhængig styrings- og ledelsesteknologi, der anvendes inden for områder så forskellige som private virksomheder, skoler og, som i dette tilfælde, botilbud for domsanbragte udviklingshæmmede. Tilgangen er således rettet mod organisation, ledelse og personaleudvikling og ikke udvikling af en bestemt socialpædagogisk praksis. Hermed muliggøres styring udenom grundlagsteoretisk eller substantiel viden om målgruppens særlige problemstillinger, og kompleksiteten i arbejdsopgaverne forventes håndteret på en fremadrettet måde.

Decentralisering af ansvar og magtbeføjelser

Etableringen af den nye team-struktur på Snåstrup Vestergård begrundes med strukturernes muligheder for hurtigere og mere effektive beslutningsprocesser i forhold til den enkelte beboer. Reorganiseringen og etableringen af en 'flad struktur' medfører i praksis på Snåstrup Vestergård, en decentralisering af styring, beslutningskompetancer og ansvar, der beskrives som mere effektivt i forhold til intraorganisatoriske beslutningsprocesser. På trods af decentraliseringens effektiviseringsgevinster må det forhold tages med i betragtning, at en yderligere decentralisering af magtbeføjelser til de udførende led kan have forskellige konsekvenser. Personalet udtrykker i forlængelse heraf en nødvendig skelnen mellem decentralisering af ansvarog decentralisering af magtbeføjelser. Der lægges i personalegruppen vægt på, at overordnede beslutninger, der vedrører konsekvensereller sanktioner, hvis regler, aftaler og retningslinjer ikke overholdes af de domsanbragte beboere, forbliver et ledelsesansvar, således at ansvaret for eventuelle ubehagelige sanktioner fjernes fra de udførende led. Samme overvejelser ligger til grund for personalets skepsis overfor den nyligt ændrede lovgivning på området, der blev vedtaget i folketinget ved lov den 21. maj 2013[7] med ikrafttrædelse pr. 1. juli 2013. Den nye lovgivning på området for domsanbragte muliggør særlige indgrebsmuligheder ved straffuldbyrdelse på botilbud. Lovændringerne medfører blandt andet, at der er indført et kapitel 24a i serviceloven om styrket fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger mv., hvilket i praksis giver kommuner og ansatte på boformer redskaber til at udmønte den strafferetlige afgørelse. Blandt personalet på Snåstrup Vestergård eksisterer en skepsis vedrørende disse nye magtbeføjelser:

7. Lov nr. 495 af 21. maj 2013. Også omtalt som det nye kapitel 24 a i Serviceloven om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger m.v.

> Rigtig mange af de gode resultater, vi har opnået her, er på baggrund af den gode relation, vi har til borgerne, fordi vi har fået opbygget en grundlæggende tillid. Og hvis vi lige pludselig skal til at rende rundt og lege fængselsbetjente og låse folk inde og tage ting fra dem…Jeg mener, det er vigtigt at fastholde risikoen for at man kan tabe det relationelle på gulvet, netop med straf og konsekvens og magt. Og så tror jeg også bare , at risikoen for at der vil komme rømningerog hele vores mulighed for at lave den her kriminalpræventive indsats bliver påvirket… jeg tænker også, at noget af det, der gør, at vi slet ingen rømninger har haft her på stedet, for det har vi jo slet ikke… og det er jo fordi, vi igennem den her internalisering og gennem den her motivation og tillid gør, at uanset om folk er frustreret, så løber de ikke væk herfra. Men i det øjeblik at hele det her tillidsarbejde, det går fløjten, så er vi jo bare: "dem med magten". Så hvis man skulle have gjort det på en anden måde, så skulle man have gjort det sådan, at det var dommeren, der havde sagt, at "du har en dom, fordi du har begået et overgreb mod nogle børn, og dermed fremadrettet, når du bliver anbragt her på denne institution, så har personalet lov til at gå ind og tage din telefon, hvis de finder ud af, at du ringer til små børn", ik ? Og så er det fjernet fra os. Men i det her, så er det lige pludselig os, der skal sidde og beslutte os for, om ham eller ham nu lige skal lukkes inde, eller skal han nu have taget sin telefon. Det skal jo godt nok forbi kommunalbestyrelsen, men jeg tror godt, de kan se at det lige pludselig er os, der får en ny rolle. Det ærgrer mig kolossalt meget (personaleinterview).

Personalets skepsis vedrørende de øgede indgrebsmuligheder på området for domsanbragte udviklingshæmmede handler dels om en bekymring for konsekvenserne af en decentralisering af magtbeføjelser, til de udførende led i botilbuddene, og i forlængelse heraf en bekymring for, at de øgede indgrebsbeføjelser vil påvirke den pædagogiske indsats, som er hele formålet med opholdet i botilbuddet. I den forbindelse nævnes, at de gode resultater er baseret på beboernes grundlæggende tillid til personalet, og risikoen for at man kan tabe det relationelle på gulvet med nye magtbeføjelser baseret på straf, konsekvens og magt, fremhæves. Samme bekymring udtrykkes i Landsorganisationen LEVs Høringssvar vedr. "lovforslag til lov om kriminalpræventive indsatser" fremsendt til Social- og Integrationsministeriet d. 18. januar 2013.

De øgede magtbeføjelsers konsekvens for det socialpædagogiske arbejde med domsanbragte udviklingshæmmede bør således ligeledes være et område, der påkalder sig ekstra opmærksomhed i de kommende år. Samtidig må de socialpædagogiske muligheder for fortsat at skabe vedvarende forandringer hos målgrup-

pen gennem tillid og relationspædagogisk arbejde overvejes i forbindelse med etableringen af nye organisatoriske strukturer (Bryderup 2005:286, Ringø 2012). Der bør også her være ekstra fokus på, at effektiviseringsgevinster ikke kun opnås gennem hurtige beslutningsprocesser, omstillingsparathed og fleksibilitet i personalegruppen – men at eventuelle gevinster ved igangværende reorganiseringsprocesser fortsat afspejles i positive forandringer hos målgruppen.

Personaleorganisering og ansvarsområder

Foruden den relativt nye organisering af kontaktpersonordningen i teams har Snåstrup Vestergård det seneste 1 1/2 år anvendt en såkaldt ankermand-funktion for at understøtte intern organisering og koordinering af personalets ansvarsområder og overlevering af viden fra dags- til aftenteams. Ankermanden forventes at sikre en overlevering af viden mellem dags- og aftenvagter, en vidensoverlevering, der understøttes af det elektroniske dagbogssystem, hvor erfaringer og dagbog over de enkelte beboere noteres. Ankermanden er hermed en person fra personalet på hhv. dagssiden og i bofællesskabet, der har en koordinerende funktion og ansvar for uddelegering af arbejdsopgaver, sammensætning af personale og beboere og et overblik over dagens kalender. Det indebærer også et ansvar for at strukturer og arbejdsprocesser overholdes, samt et overordnet ansvar for at der skabes ro og tryghed i beboer- og brugergruppen (Personalebeskrivelse). I forbindelse med især uddelegeringen af opgaver, kræves en stor grad af personalefleksibilitet hos personalegruppen.

Fleksibilitet og omstillingsparathed

Som beskrevet i afsnit 1, forventes det, at alt personale, herunder også vikarer, kan varetage varierende opgaver og støttefunktioner inden for alle botilbuddets områder. Der arbejdes således bredt og varieret, og medarbejderne må ofte omstille sig til nye opgaver og samarbejdspartnere. Dette medfører i praksis på Snåstrup Vestergård, som beskrevet tidligere, at alle ansatte, også vikarer, forventes at være fortrolige med tilgange og pædagogiske metoder til alle borgere og beboere, og de forventes at kende alle arbejdsopgaver i hhv. bofællesskabet og i aktivitetstilbuddet. Dette kræver, ifølge personalet, en meget stor omstillingsevne og fleksibilitet i hele personalegruppen. I forhold til beboergruppen medfører organiseringen i teams, og den øgede kollegiale fleksibilitet og omstillingsparathed, et behov for en øget opmærksomhed på, at borgernes behov også tilgodeses i denne proces:

> Det er vigtigt, at vi er opmærksomme på, at opgaverne bliver udført på en måde, der tilgodeser borgernes indflydelse på og ejerskab til den konkrete opgave. Der kan være en tilfredshed ved at føre opgaven til ende, og dette

> støtter motivationen, giver en sammenhæng, mening og succes ved at nå målet i en proces/opgave. Det vil skabe forudsigelighed for borgerne at vide, hvad opgaven næste dag består af, og nogle vil kunne profitere af at vide konkret, hvad de skal lave næste dag. Det er at *tilpasse forstyrrelser til passende forstyrrelser* (MacMann Berg – personaleopgave).

Snåstrup Vestergård synes således at være inde i en organisatorisk omstillingsperiode, hvor en mere omfattende omlægning af vante rutiner, kontaktpersonordninger og personlige ansvarsområder er ved at finde en form, der tilgodeser ressourcer, behov og ønsker hos både personale og beboere, samt de rammevilkår og økonomiske muligheder, der eksisterer.

Undersøgelsens observationsstudier viste, at personalefleksibiliten, teamstrukturen og etableringen af en socialpædagogisk strukturafhængighed i interaktionen med beboerne medførte, at beboerne ved fremmøde i dagtilbuddet ikke på forhånd vidste, hvilke arbejdsopgaver, de skulle udføre den pågældende dag. De domsanbragte beboere vidste således ikke, med hvilke beboere, de skulle tilbringe dagen, eller hvilken person fra personalegruppen, der skulle ledsage dem. I en bredere sammenhæng (Danske regioner, SIP) beskrives målgruppen (udviklingshæmmede), som en gruppe, hvor strukturering af hverdagen er nødvendig for at sikre forudsigelighed, struktur og tryghed. Det beskrives i Center for Kvalitetsudviklings Sociale Indikatorprogram for botilbud til voksne udviklingshæmmede, at:

> For de fleste i målgruppen vil botilbuddenes indsats indebære en strukturering af hverdagen. Uanset funktionsniveau vil denne gruppe af borgere som regel have behov for støtte for at tilrettelægge deres dag. For nogle borgere vil formålet med struktureringen være at undgå frustrationer, og dermed ro for borgeren, så vedkommende får mentalt overskud til f.eks. at lære nyt. Endelig kan strukturering af dagligdagen have til formål at skabe tryghed, fordi mange personer i målgruppen uden støtte ofte vil opleve dagligdagen, som kaotisk og uoverskuelig (Den Danske Kvalitetsmodel 2013).

De sociale indikatorprogrammers anbefalinger betoner sammenhængen mellem tydelig strukturering af dagligdagen på den ene side, og nødvendig ro for borgeren på den anden side, så vedkommende får mentalt overskud til f.eks at lære nyt (SIP 2013). På trods af den tilsyneladende forskel mellem anbefalinger på området i form af beskrivelser af målgruppens behov for struktur og forudsigelighed på den ene side – og på den anden side, Snåstrup Vestergårds strukturering af dagens opgaver om morgenen, så er Snåstrup Vestergård et sted, hvor næsten alle beboere møder op i dagsbeskæftigelsen og tager aktiv del heri. Denne forskel

kunne være interessant at uddybe i en senere sammenhæng. På et arbejdsgruppemøde med personale og ledelse på Snåstrup Vestergård, blev stedets overvejelser vedr. de overordnede anbefalinger om strukturering af dagligdagen drøftet. På arbejdsgruppemødet blev det tydeligt, hvorledes den relationelle troværdighed og tydelighed i arbejdet med beboerne betones, som et forhold, der havde væsentlig betydning for beboernes evner til at modtage arbejdsopgaver på dagen uden på forhånd at vide, hvad disse bestod i. Det blev samtidig diskuteret, hvordan en tillidsrelation mellem beboere og personale, baseret på troværdighed og tydelighed, kan udgøre en anden form for struktur og forudsigelighed for udviklingshæmmede, der gør dem i stand til at navigere i en dagligdag, hvor de ikke på forhånd kender dagens indhold. Som det ligeledes kom til udtryk i foregående personaleinterview:

> Rigtig meget af det vi helt simpelt skal gå ind og gøre er, at vi holder, hvad vi lover. At hvis vi har sagt nogle ting, jamen, så gør vi det også. Og det er jo klart, at det er jo også at prøve at have noget tillid til ens medmenneskelige relationer, at man kan stile på dem, netop fordi de også har oplevet de her svigt (personaleinterview).

Også på Snåstrup Vestergård kan der være dage, hvor enkelte beboere ikke magter, gidereller ønskerat stå op om morgenen. I de situationer gøres en indsats for at motivere beboerne (jvnf. eksempel 1 'morgenvækning'). Lykkedes dette ikke, meldes den pågældende beboer syg og må ikke gå rundt på gården resten af dagen. Beboeren behandles derefter, som værende syg. Det vil sige, at beboeren bliver i sin lejlighed, hvor maden ligeledes bringes ned, og beboeren tilbydes at spille et spil eller andet i lejligheden, i løbet af dagen. For beboerne bliver dette hurtigt kedeligt, og fremmødet i dagsbeskæftigelsen er stor. Samtidig virker muligheden for at deltage i arbejdsopgaver på eksempelvis MAERSK meget motiverende på beboergruppen, samt muligheden for at køre med havetraktor og udføre 'rigtigt arbejde', der ikke kun tager form som 'beskæftigelse' eller 'aktivering'. Identiteten forbundet med det 'rigtige arbejde'beskrives af personalet, som en væsentlig motivationsfaktor hos beboerne. Samtidig er dagsbeskæftigelsen organiseret på en måde, der ligner en rigtig arbejdspladsmed lønforhandlinger og sikkerhedsrepræsentant. For at opnå en sådan motivation og et vellykket forløb i dagsbeskæftigelsen skal indsatsen først og fremmest være individuelt tilpasset den enkelte beboers funktionsniveau og evner. Der synes, i den forbindelse, at eksistere en vedvarende politisk og samfundsmæssig udfordring forbundet med at sikre meningsfuld beskæftigelse for udviklingshæmmede borgere, der gør det muligt for personalet fortsat at tilpasse de sociale tilbud til beboernes kommuni-

kative, kognitive og følelsesmæssige funktionsniveau og især: beboernes behov og muligheder for udvikling.

Fra handleplan til socialpædagogisk praksis

På Snåstrup Vestergård har hver beboer sin egen mappe på personalets fælleskontor. Det tilstræbes, at alle mapper indeholder statusbeskrivelser på beboerne med anbefalinger om konkrete pædagogiske praksisser og indsatsområder. Formålet med disse planer er, at der beskrives mere konkret, hvordan tilbuddet vil realisere den indsats, som kommunen har truffet afgørelse om – i relation til den enkelte borger. Personalet på Snåstrup Vestergård beskriver, hvordan straf i langt de fleste tilfælde er meningsløst for de udviklingshæmmede borgere. Der skal særlige foranstaltninger til i stedet, så den domfældte får den bedst mulige socialpædagogiske støtte og hjælp med henblik på at forebygge ny kriminalitet. Snåstrup Vestergård arbejder som nævnt efter Lov om Social Service §§ 107 og 108, som dækker hhv. en midlertidig eller længerevarende boform. Målet, som det beskrives på Danske Regioners? hjemmeside (hjemmeside – regionerne) er, at beboerne på sigt kan klare et hverdagsliv med en mindre grad af støtte (Danske Regioner). Beboerne, der indgår i denne undersøgelse, er samtidig anbragt under betingelser i straffeloven, der kun implicit angiver målet med anbringelsen, som værende en socialpædagogisk kriminalpræventiv indsats, der medfører en grad af forandring af beboernes adfærd for hermed at undgå recidiv (Breumlund og Hansen 2013:147). Ansvaret er handlekommunens, og målene skal fremgå af den kommunale handleplan. For flere beboere er beskrevet overordnede mål fra den visiterende kommunes handleplan. Hvis der ved visitationen til Snåstrup Vestergård eksisterer overordnede mål fra den kommunale handleplan, udarbejdes delmål og pædagogiske anbefalinger på baggrund heraf. De langsigtede mål var i foråret 2013 uklare for personale, såvel som beboere, hvilket jeg vender tilbage til i rapportens afsluttende afsnit. Forandringsmål for den enkelte beboer er derimod beskrevet i delhandleplaner i beboernes mappe iht. Servicelovens §141. Samtidig findes i flere mapper en model (raket-plan), der visualiserer beboernes individuelle planer og konkretiserer indsatsen på individniveau. Hos nogle beboere findes ligeledes et SPOT-skema (SocialPædagogisk Observations Tjekliste), der er en videreudvikling af det mere udbredte BVC-skema (Brøset Violence Checklist)[8]. SPOT-skemaet er udviklet på Snåstrup Vestergård og tilpasset den eksisterende praksis på Snåstrup Vestergård. Med SPOT-skemaet vurderes beboernes mentale tilstand ud fra en række parametre. Disse redskaber vil blive beskrevet

8. Risikovurderingsinstrumentet Brøset Violence Checklist (BVC) anvendes på retspsykiatriske afdelinger i Danmark. BVC er et korttids risiko-vurderingsskema der, i sin oprindelige form, anvendes til vurdering af sikkerhed eller faremoment i forhold til udadreageren og vold hos den enkelte psykiatriske patient.

i de kommende afsnit, hvor det ligeledes konkretiseres, hvorledes overordnede handleplansanvisninger oversættes til socialpædagogiske anbefalinger, delmål og socialpædagogiske praksisser. De følgende eksempler er, af forskningsetiske hensyn, anonymiseret og sammensat af flere beboeres handleplaner, statusbeskrivelser, delhandleplaner, SPOT-skemaer og de socialpædagogiske anbefalinger, der kendetegner indsatsen på Snåstrup Vestergård.

Pædagogiske anbefalinger og retningslinjer

Da målgruppen af beboere med psykisk udviklingshæmning er så forskelligartede, som det ovenfor er blevet skitseret, betyder det, at Snåstrup Vestergårds indsats varierer alt efter den enkelte beboers funktionsniveau og problemstillinger. Der eksisterer ikke nogle vedtagne retningslinjer for, hvad indsatsen på et botilbud til domsanbragte udviklingshæmmede skal indeholde, bortset fra de mål, som opstilles i serviceloven (Den Danske Kvalitetsmodel; SIP 2013:12). De socialpædagogiske praksisser tager således form som lokale praksisser, på de enkelte botilbud.

I den socialpædagogiske praksis på Snåstrup Vestergård udarbejdes en statusbeskrivelse for hver beboer, der beskriver beboerens problemstillinger og funktionsniveau på en række parametre, eksempelvis: institutionel situation, fysiske forhold, aktivitetsmæssige rammer, seksualitet, fysisk funktion/helbred, intellektuel funktion (sproglig funktion, visuel perception, mentalt tempo), eksekutive funktioner (impulskontrol, kognitiv fleksibilitet, emotionel kontrol, arbejdshukommelse, planlægning og organisering, selvindsigt), samt sociale forhold, økonomi og medicin.

Størstedelen af de domsanbragte på Snåstrup Vestergård kan klare egen hygiejne, andre skal mindes på dette gentagne gange, men generelt er den socialpædagogiske indsats primært rettet mod at udvikle beboernes kompetencer i forhold til at tage vare på sig selv. Det indebærer støtte til at få dagligdagen til at fungere, at gennemføre dagligdags gøremål, såsom indkøb, madlavning og rengøring, samt sociale og personlige kognitive færdigheder. De socialpædagogiske anbefalinger kan være mere eller mindre detaljerede. For nogle beboere indeholder de pædagogiske retningslinjer en detaljeringsgrad, der gør det muligt for personalet, herunder også nye vikarerat handle ensartet overfor beboerne. I disse handlings- og retningsanvisninger fremgår der detaljerede beskrivelser af, hvad personalet skal sige, hvor personalet skal placere sig i rummet, eksempelvis i forbindelse med morgenvækning, hvilken lampe, der skal tændes, og præcist på hvilket tidspunkt lampen skal tændes. Dette handlingsmønster skal gentages ensartet hver morgen.

Eksempel 1: Morgen / dagsplan beboer

Hverdage,… Sig ordret nedenstående:

07.35: God morgen X. Klokken er 07.35 Tænd lyset på ***den lille lampe i hjørnet af soveværelset,*** lige inden for døren og gå ud. Endelig ikke loftlys!!

07.45: Kald igen og fortæl, at der nu er 15 min. Til, han skal være på arbejde, og nu skal han til at stå op. Sig,… gå ud og få vand i hovedet og børst dine tænder.

07.55: *hvis nødvendig* kalder vi igen og fortæller, at der nu kun er 5 min tilbage! X ***skal*** følges med morgenpersonale til dagsiden. Gør han ***ikke*** det, noteres det til en kontaktperson i dagbogen! (det diskuteres ikke i morgensituationen.)

HUSK AT REGISTRERE VÆKNING I SKEMAET BAG I BOGEN

Husk,… i må ikke forvente, at X svarer, han er nødvendigvis ikke i stand til denne kobling.

Hvis *ikke* X er kommet op og over, lader vi ham være, og han må betragtes som syg.

For andre beboere tager beskrivelserne af den socialpædagogiske indsats i højere grad form som mere overordnede anbefalinger, der kan være rettet mod økonomistyring, medicinering eller realitetstestning og virkelighedsafklaring i situationer, hvor beboerne vurderes ude af stand til vurdere egen rolle i konflikter. For nogle beboere indgår mere overordnede anbefalinger om at minimere fysisk kontakt og respons, mens anbefalingerne hos andre beboere er det modsatte, nemlig støtte til social kontakt. Disse socialpædagogiske retningslinjer eksisterer på et mere overordnet niveau og kan se ud som følger:

Eksempel 2: Samtale

- Der afholdes daglige samtaler med X med fokus på at få afløb for frustrationer og få snakket dagen og eventuelle konflikter igennem
- X tilbydes 3-kant samtaler med andre beboere/brugere/personale, hvis der er konflikter, eller der er andet, der går ham på

De socialpædagogiske metoder varierer således i forhold til den enkelte beboer. Nogle af metoderne er samtale (fx "når du gør sådan, så gør andre sådan, men hvis du nu gør sådan, så…"), som det ses i ovenstående eksempel, mens andre metoder er adfærdsmodificerende i en mere konsekvenspædagogisk retning,

som det kommer til udtryk i de følgende 'raket-planer', der præsenteres i det følgende afsnit. Mens Snåstrup Vestergård organisatorisk arbejder ud fra en anerkendende, ressourceorienteret, systemisk tilgang, som det blev beskrevet under afsnittet 'MacMann Berg', så ses i den socialpædagogiske praksis elementer fra andre pædagogiske retninger, der grundet rapportens omfang, ikke berøres i denne første delrapport.

Delmål for indsats på Snåstrup Vestergård
– arbejdet med beboerne er som en trappestige

Det socialpædagogiske arbejde med de udviklingshæmmede med dom konkretiseres og visualiseres på Snåstrup Vestergård som, det man kunne kalde, en trappestige. Gradvist forventes beboerne at nå hen til en tilstand, hvor behovet for 'ydrestyring' mindskes, og dermed en tilstand, der gør dem i stand til at indgå i samfundets fællesskab ved at aflæse og tilpasse sig de regler og retningslinjer, der eksisterer. Ved arbejdsgruppemøde på Snåstrup Vestergård[9], blev forskellige læringsstile diskuteret. Det var en grundlæggende opfattelse hos arbejdsgruppen, at det var svært for udviklingshæmmede at forstå, 'hvorfor' man skal handle og reagere på bestemte måder, herunder også de samfundsmæssige og sociale spilleregler, der eksisterer. Læring og udvikling hos udviklingshæmmede blev derimod beskrevet i en mere kumulativ retning, hvor udvikling og forandring hos beboergruppen antog en form, hvor sociale spilleregler trænes gennem repetition af bestemte handlemønstre.

> Det er meget individuelt, hvad de kan lære.Det er de færreste, der lærer at forstå, men der er mange, der kan tillære sig nogle rutiner og måder at agere på. For eksempel, at det er sådan her, jeg skal gøre, når jeg sætter mig ned, for nu har jeg gjort det 380 gange (personaleinterview).

Selvom 'indrestyring' for de fleste domsanbragte beboere er målet, er indrestyring ikke, for alle domsanbragte udviklingshæmmede ensbetydende med en forventning om mental udvikling af beboernes evne til at *forstå* det sociale samspils bagvedliggende sammenhænge og logikker:

> Der er jo nogle, hvor man går ind og laver en kompensatorisk træning i stedet for, hvor man går ind og lærer dem andre rutiner og vaner i stedet for at gi dem en forståelse for hvorfor (personaleinterview).

9. Undersøgelsen er etableret som et praksisforskningsstudie, hvor undersøgelsens observationer og resultater løbende er blevet diskuteret og reflekteret med en arbejdsgruppe på Snåstrup Vestergård bestående af den daglige leder, samt to fra personalegruppen jvnf. afnit 2

Det kan, jvnf.. personaleinterview, være svært for udviklingshæmmede at forstå udgangspunktet, og målet for indsatsen. Derfor er der, på Snåstrup Vestergård, etableret delmål undervejs på "trappen". Mål, der skal opfyldes, før en eventuel foranstaltning kan lempes: udviklingstrin at bestige.

> Hvis man gerne vil hen til et mål om, at man kan klare den her aktivitet, så er der nogle delmål, der beskriver, hvilke evner vi går ind og træner for at nå det mål. Der er det ikke altid, at man skal give dem en forståelse for, hvorfor det er vigtigt, at jeg gør rent hver uge – for det er ikke alle sammen, der kan lære det (personaleinterview).

Eksempler på udviklingstrin for de domsanbragte beboere på Snåstrup Vestergård kan i forlængelse heraf være, at beboerne gradvist får indlært adfærdsmønstre, der gør dem bedre i stand til at:

- Indtage daglig medicin med formål at mindske impulspræget adfærd
- Få benyttet dagligt planlagte samtaler med personale til at åbne op og tale om frustrationer
- Følge, med personalets støtte, et fastlagt budget, således at der ikke kommer overforbrug
- Blive bedre til, med personalets hjælp, at snakke med de andre beboere/brugere/personale, hvis de er utilfredse
- Minimere uhensigtsmæssig sprogbrug og adfærd
- Ikke trække andres fejl frem, for at forsvare, når de gør noget galt
- Kan acceptere, når de forholdes konkrete ting, de for nyligt har gjort galt, uden at gå i forsvar

De overordnede mål fra helhedsplanen er, for de fleste beboere, omsat til delmål, og disse indgår i beboernes overordnede udviklingsplaner. Delmål for beboernes personlige udvikling er desuden, for flertallet af de domsanbragte, visualiseret i planer, hvor beboernes delmål skal opfyldes, før en eventuel foranstaltning kan lempes.

Eksempel 3, visualiserer hvorledes delmål og udviklingstrin interagerer med tildelingen af øgede frihedsgrader og individuelt ansvar. Opfyldes de visualiserede delmål ikke, kan tidligere tildelte udgangstilladelser og frihedsgrader inddrages. Den socialpædagogiske indsats tager i denne sammenhæng en mere adfærdsmodificerende (konsekvenspædagogisk) retning:

Eksempel 3: Årsplan for beboer 56

Årsplan for X 2013

uge 20-28

2 mdr

1 månedlig uledsaget besøg til sin storebror, personale henter ham derinde.

Krav: benytte, samt overholde aftalerne for disse besøg

uge 28-36

2 mdr.
Det månedlige besøg hos bror bliver nu med selv-transport, både derind og hjem.

Krav: benytte, samt overholde aftaler for disse besøg, derudover skal der udvises overblik og ansvar i forhold til madlavning i kantinen & madlavning i BoF

uge 36-48

3 mdr
1 dag/uge fra 17.30-19 kan der laves aftensmad i kantinen, sammen med personale.

Krav: udvise overblik over at kunne håndtere en fuld aftensmad med et minimum af hjælp og uden risiko for sikkerhedsmæssige problemer

3 mdr
Den ugentlige madlavning i kantinen bliver uden fast personale støtte. Der bliver set til ham med jævne mellemrum, og han får et mobil nummer, han kan ringe på, hvis han har brug for vejledning.

Bonus.
Vi anbefaler til statsadvokaten en uledsaget togtur ned til kæresten på Lolland.

Krav: selvstændigt varetage madlavningen uden brist på sikkerheden.

Ansvarlig	Troværdig	Selvstændig
Tænke over, hvad man gør og gøre det rigtige	Til at stole på. Ikke lyve	Gøre ting selv og handle på egen hånd
Uansvarlig	Utroværdig	Uselvstændig

> Det er klart, at hvis de ikke overholder de aftaler, de har, så er de jo ikke klar til at gå videre til det næste trin i deres plan. Og så kan det også godt have som konsekvens, at man ikke får lov til at komme på uledsaget udgang (personaleinterview).

> Og det kan så godt være, at de lige bliver sat standby i et stykke tid, indtil de er klar igen – så kan de ryge et skridt tilbage i planerne (personaleinterview).

> Gradvist forventes de domsanbragte beboere at opnå en grad af det, der af personalet defineres som 'indrestyring', hvor de selvstændigt er i stand til at leve op til deres ansvarsområder og varetage de dagligdagsopgaver, der er konkretiseret og visualiseret som forandringsmål på individniveau (jvnf. ovenstående eksempel 3). Det er i denne sammenhæng væsentligt, at målene beskrives og visualiseres så simpelt, at beboerne opnår en følelse af medejerskab, og en følelse af at *"de samarbejder for at få det til at gå"* (personaleinterview).

Det overordnede socialpædagogiske formål er at fastholde vedvarende ændringer af beboernes funktionsniveau på en måde, hvor beboerne på sigt kan leve et liv med en mindre grad af støtte og en tilværelse uden ny kriminalitet.

I Snåstrup Vestergårds retningsgivende dokument beskrives, hvorledes den grundlæggende målgruppeforståelse på Snåstrup Vestergård medierer mellem en forståelse af udviklingshæmning, som forårsaget af hhv. sociale eller neurologiske virkningsmekanismer. I denne sammenhæng blev de dele af beboernes adfærd, der forbindes med neurologiske skader, primært forbundet med kompensatoriske strategier i det socialpædagogiske arbejde. Disse målgruppeforståelser har dermed betydning for, hvilke forandringsmål, der realistisk kan opstilles for de domsanbragte borgere, som det ligeledes udtrykkes af personalegruppen:

> Og det er selvfølgelig også det, der er ønskeligt, og det som må være målet, det er jo, at vi skal skabe nogle mennesker, der i videst mulig udstrækning kan handle autonomt. At de ikke længere skal have den her eksterne styring. Det kan selvfølgelig være, at nogle af dem har nogle neurologiske skader eller funktionsnedsættelser, der gør, at de har utrolig svært ved at få den her hæmning af impulser (personaleinterview).

> Det med udvikling, tror jeg, er utrolig individuelt i forhold til hver enkelt borger, som er her med en dom. Fordi der er nogen, hvor det vil gå hurtigt,

> sådan en som xxx, tænker jeg, er en af dem, der er stærkest i forhold til den her læring (personaleinterview).

Der synes hermed at eksistere betydelige forskelle på beboernes læringspotentiale. Beboernes funktionsniveau, læringspotentiale og muligheder for forandring kan, med baggrund i disse målgruppeforståelser, dels fortolkes som en didaktisk udfordring, hvor vedvarende kognitive forandringer kan opnås gennem socialpædagogisk træning og 'indrestyring', og på den anden side kan beboernes aktuelle funktionsniveau fortolkes som neurologiske skader, hvor det i mindre grad er muligt at fastholde vedvarende ændringer i borgernes funktionsniveau gennem en socialpædagogisk indsats – en fortsat høj grad af socialpædagogisk 'ydre-styring' må hermed etableres. Som det gør sig gældende inden for de fleste områder, der er berørte af de diagnostiske klassifikationssystemer, er forholdet mellem organisk betingede tilstandes betydning for symptombilledet, og sociale betingelsers betydning, meget ringe belyst. Afledt heraf videreføres en uklarhed og manglende distinktion mellem kontekstuafhængige problemstillinger (niveau 1 i figur 1) og kontekstrelaterede problemstillinger (niveau 2 i figur 1) i den socialpædagogiske praksis. Idet personalet primært kan erkende beboernes problemstillinger i den form, de antager i den specifikke situation, beboerne indgår i, tillægges disse observationer en stor betydning i det daglige arbejde, som det kommer til udtryk i de følgende socialpædagogiske praksisser med henblik på vurdering af risikoadfærd.

Vurdering af risikoadfærd

Vurdering af risikoen for ny kriminalitet er en central opgave for personalet på Snåstrup Vestergård. Det gælder både i det daglige arbejde, og i konkrete situationer, når der eksempelvis skal træffes afgørelse om udgang og vilkårene herfor. I en bredere sammenhæng har risikovurderinger betydning, når Snåstrup Vestergård skal formidle viden om de domsanbragtes tilstand og recidivrisiko i konkrete sager, hvor der skal træffes afgørelser om en eventuel lempelse af den sociale foranstaltning.

Beboernes stress-niveau betragtes som indikator på deres velbefindende, og variationer i adfærd noteres som et tidligt advarselstegn på 'at noget er på vej'. For at lave en risikovurdering i forhold til tidlige advarselstegn hos beboerne anvendes et risikovurderingsredska,b der er blevet døbt *SPOT skemaet*. I mange år var risikovurderinger på det sociale område baseret på overvejende uformelle og fagligt subjektive skøn og overvejelser (Sandberg 2008). Set i en større sammenhæng efterlyses metoder, hvor personale på boformer til domsanbragte udviklingshæmmede, kan lave strukturerede risikovurderinger, som kan målrette og

understøtte indsatsen (Danske Regioner 2013, Sandberg 2010:19). Snåstrup Vestergård er et botilbud, der har taget strukturede metoder i brug og tilpasset disse metoder til egne formål på botilbuddet. På Snåstrup Vestergård er risikovurderingsskemaet BVC (Brødset Violence Check-skema), blevet tilpasset forholdene (og behovene) på stedet og supplerer andre eksisterende socialpædagogiske metoder på Snåstrup Vestergård. Det af Snåstrup Vestergård udviklede **SPOT-skema,** som fremgår af figuren nedenfor, er således et bud på en sådan struktureret og systematisk risikovurdering, der giver et indblik i en beboers mentale situation i nuet og som forventes at bidrage med en systematisk opmærksomhed på tidlige advarselstegn og recidicrisiko, der kan indgå i det samlede faglige vidensgrundlag på Snåstrup Vestergård.

Eksempel 4: Risikovurdering - SPOT

SE BVC beskrivelse for uddybelse af fokuspunkterne

Adfærd/tilstand	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
Søvn							
Mad/væske							
Udtrykker at vi eller andre er efter ham/ødelægger ting for ham							
Provokerende/konfliktskabende adfærd overfor personale							
Fokus på kvinder							
Provokerende/konfliktskabende adfærd overfor beboere/dagsbrugere							
Meget alene							
Fokus på alkohol							
Overdreven brug af telefon							
Kæderygning							
Samlet score							
Udfyldt af:							

Angiv 1, når tilstanden afviger fra normalen
Angiv 0, når tilstanden ikke afviger fra normalen!
Husk det er adfærd, der registreres ikke, hvad vi tolker!

Eksempel 5: SPOT (BVC) beskrivelse

BVC bekrivelse X

Overordnet grundlag for brugen af bvc. X har før været i psykose, og bvc bruges for systematisk at kunne spore tegn på at en sådan er under opsejling.

Søvn: i perioder, hvor X begynder at have det dårligt, har han ofte svært ved at sove, og derfor er dette et af tegnene på, at en psykose kan være under opsejling.

Mad/drikke: X har før stort set ikke indtaget føde i perioder op til psykose pga. paranoide vrangforestillinger omkring at disse er forgiftet.

Udtrykker, at vi eller andre er efter ham/ødelægger ting for ham: dette relaterer igen til hans paranoide vrangforestillinger, der blusser tiltagende op, når der er optakt til psykose. Det er dog altid tilstede i begrænset omfang.

Provokerende/konfliktskabende adfærd overfor beboere/dagsbrugere/ personale: X projekterer i høj grad egne følelser og behov ud på andre, hvilket ofte kan medføre, at hans adfærd medfører intriger og konflikter, både mellem vores borgere, men også mellem personalet, hvis vi ikke hele tiden er obs. Dette er noget, der i en vis udstrækning, udspiller sig konstant, men jo mere rod X har i hovedet, jo mere skal han have ud og så tiltager kvantiteten.

Fokus på kvinder & alkohol: X har nogle meget primale behov, som han søger opfyldt. Desværre medfører uhensigtsmæssig adgang til disse en eskalerende psykose. Derudover kan vi se, at hans fokus omkring disse emner øges, når han er ved af få det skidt, derfor skal der observeres, om han smser meget, har meget fokus på kvinder, når han f.eks. er ude at køre, snakker meget om kvinder, både med personale og medbeboere.

Meget alene: X isolerer sig nogle gange, når han har det skidt, specielt i forhold til at være opsøgende.

Overdrevent brug af telefon: X ringer konstant rundt og skal tjekke op på alting, når det begynder at gå ned af bakke. Da det foregår på arabisk, kan vi desværre ikke forstå indholdet direkte af samtalerne.

> HUSK ALTID, DET ER IKKE, HVAD VI TOLKER, DER SKAL LAVES BVC UD FRA, DET ER ADFÆRDEN, VI REGISTRERER!
> DVS. MÅSKE MENER MAN, AT DER ER GOD GRUND TIL, AT HAN ER I SIN LEJLIGHED OG DERFOR IKKE GIVER HAM SCORE.
> GIV EN SCORE OG SKRIV HEREFTER I DAGBOGEN, HVAD I MENER, DER LIGGER TIL GRUND!

Skemaet anvendes til at understøtte og visualisere en kontinuerlig og dynamisk beskrivelse af beboernes mentale tilstand, adfærd og sociale stress- og funktionsniveau. Dette betyder i praksis, at personalet, som en del af deres daglige arbejde og interaktion med beboerne, skal være opmærksomme på beboernes adfærd og reaktioner, og skal kunne se 'når noget er på vej'. Disse observationer og registreringer har dels et forebyggende sigte i den daglige praksis, og dels et retningsanvisende socialpædagogisk sigte i forbindelse med vurdering og godkendelse af delmål, udgange og besøg på botilbuddet.

Risikovurderingsredskabet SPOT tilbyder således en socialpædagogisk mulighed for at registrere og systematisere observeret adfærd og beboerens mentale tilstand. Anvendes risikovurderinger som selvstændigt socialpædagogisk redskab, hvor det primære fokus er observation af adfærd, uden fokus på fortolkning af denne adfærd, udelades teoretisk, faglig og praktisk refleksion over, hvad den observerede adfærd er udtryk for i den konkrete kontekst. Risikovurderingsskemaerne er således ikke, i deres nuværende form, et redskab, der inddrager psykologiske eller sociale relationer, mekanismer og sammenhænge, der har muliggjort problemets opkomst, fremtrædelsesform og mulige forandring, og afledt heraf: sammenhængen mellem forhold og handlen. Et sådan fagligt erfarings- og refleksionsgrundlag eksisterer dog i forskellig form i praksis. Oftest som forskellige forståelser og forklaringer af hvilke 'mekanismer', der fører til forskellige former for adfærd og handlen hos de udviklingshæmmede borgere. I praksis beskrives tidligere kriminelle handlinger og adfærd som havende en bestemt funktion for beboeren, og der italesættes af personalet en sammenhæng mellem beboerens kriminelle handling, omverdensrelateret stress, samt kommunikationsudfordringer i forhold til omverdenen:

> Jeg tror, at det også er noget af det, der gør sig rigtig meget gældende for dem, der er domsanbragte, at det er mange forskellige måder at håndtere stress på, som har været uhensigtsmæssig. Og for dem, hvor det ikke har været uhensigtsmæssig stresshåndtering, så har det været psykoser, der har gjort det. For brandstifterne har det været helt tydeligt i begge tilfælde, at det har været handlinger, der var vokset ud af noget stress og afmagt. Så

> har de ligesom manglet nogle værktøjer til at håndtere den her stress. Og det er selvfølgelig også det, jeg tænker, at vi arbejder rigtig meget med her, ik ? Hvordan er det, at de som mennesker skal håndtere den stress, de bliver udsat for i hverdagen. På et eller andet tidspunkt i deres liv vil de jo møde stress, og hvordan skal det så lige håndteres, sådan at man kan imødegå det konstruktivt (personaleinterview).

Af personalegruppen defineres beboernes handlinger således som udtryk for eksempelvis stress, frustration og kommunikative vanskeligheder og barrierer i forholdet til omverdenen:

> Men den stress, de har haft ude i livet, hvor de ikke har haft nogen tydelige rammer, som vi giver dem her. Der har det jo tydeligvis været en meget større stressfaktor for dem, og hvor de ikke haft nogle værktøjer til at håndtere det. Og det er jo også det, jeg mener, er rigtig vigtigt for dem, når de er her, at her giver vi dem nogle værktøjer til at håndtere de stressede situationer. (personaleinterview)

Risikovurdering virker hermed gennem observation og registrering i SPOT-skemaer, dels som et redskab, der har betydning for beboernes skridt videre til næste trin i udviklingsplanerne, og dels som et socialpædagogisk redskab i arbejdet med beboerne. Arbejdet med risikovurderingen fordrer faglig refleksion og et skærpet fremtidigt fokus på at få sat det erfaringsgrundlag, der eksisterer i praksis, i spil. Det kunne være gennem beskrivelser af sammenhænge mellem de virkningsmekanismer der, på den ene side, nævnes af personalegruppen som eksempelvis omverdensrelateret stress, nederlag og afmagt (se afsnit 1), og på den anden side beboernes handlinger og adfærd, der registreres i skemaerne. Sammenhængen mellem forhold og handlen ville hermed træde tydeligere frem og kunne i højere grad underbygge og supplere udviklingen og implementeringen af risikovurderingsskemaer på socialpædagogiske botilbud.

6
Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen?

I de foregående afsnit har jeg analyseret den socialpædagogiske praksis, som den udspillede sig i forlængelse af forskellige målgruppeforståelser på Snåstrup Vestergård i foråret 2013. Når et socialpædagogisk botilbud, som Snåstrup Vestergård definerer sin indsats, beskrives den pædagogiske indsats i forlængelse af en definition og forståelse for målgruppens funktionelle problemstillinger, som blev beskrevet i rapportens første afsnit. Andre gange synes organisatoriske hensyn at have større betydning for det socialpædagogiske arbejdes indhold og funktion, end de mere komplekse praksis- og målgruppeforståelser, der eksisterer i et socialpædagogisk felt. Dette synes især at gøre sig gældende i forbindelse med implementeringen af mere universelle management- og ledelsesstrategier, hvor problemstillinger søges løst på en fremadrettet måde gennem aktive og fremadrettede kommunikations-, og udviklingsprocesser i organisationen, som det ses med det systemisk anerkendende efteruddannelsesforløb på Snåstrup Vestergård. Samtidig virker de strafferetlige og socialpolitiske krav, hensigtserklæringer og beskrivelser af *formålet* med anbringelserne, rammesættende for det socialpædagogiske arbejdes indhold og praksis. På de følgende, og sidste, sider i rapporten, diskuteres *formålet* med anbringelserne og fremtidsperspektiverne for de domfældte udviklingshæmmede borgere i et bredere velfærdsperspektiv.

Fremtiden

Med denne første delrapports fokus på, hvorledes *den pædagogiske og sociale indsats iværksættes på Snåstrup Vestergårdmed henblik på at skabe vedvarende forandringer i de domsanbragte beboernes hverdagsliv og funktionsniveau,* er et sidste spørgsmål: Hvilke forandringer samfundet, botilbuddene og ikke mindst de udviklingshæmmede selv ønsker og forventer – i forbindelse med anbringelse på et botilbud som Snåstrup Vestergård.

Samtalerne med de domsanbragte beboere i foråret og sommeren 2013 indikerede en række forskellige oplevelser af personlig udvikling. Beboerne gav i den forbindelse udtryk for forskellige oplevelser af forandring, der på visse områder havde gjort det muligt for dem at orientere sig, skabe retning på fremtidige handlinger og tage afstand fra tidligere uhensigtsmæssige følelser og reaktionsmøn-

stre[10]. Den socialpædagogiske praksis blev i forlængelse af disse beboersamtaler beskrevet således af personalet:

> Man kan sige, at når man snakker om vores målrettede indsats, så er der to aspekter i det. Det ene er den kompetenceudviklende, og den anden er den kompensatoriske. Hvor vi lærer dem at benytte sig af nogle redskaber, nogle af dem kan vi godt lære at blive bedre til nogle ting. Det kan være alt fra socialt adfærd, opbygning af deres selvværd og selvtillid, så de er i stand til at fungere. Så der kommer noget indre fremgang i en eller anden forstand. xxx er et rigtig godt eksempel på det, altså… og xxx, hans selvværd. Det kan godt være, at han ikke giver udtryk for det, men da han kom herud, turde han ikke at starte en samtale, fordi han var bange for at blive afvist. Han gemte sig, og han turde slet ikke at kontakte os, fordi han har været vant til at blive afvist gennem hele sit liv, han er blomstret op nu. Han tør faktisk stole på os, og tror på, at vi er her, og det er jo sådan nogle evner, man kan bruge fremadrettet (personaleinterview).

Indsatsen til domsanbragte borgere med udviklingshæmning, må i lyset af ovenstående eksempel, blandt andet ses som en støtte til at opnå en større selvforståelse, større selvværd og selvtillid, som flere af mine samtaler med beboerne ligeledes pegede på. I det følgende eksemplificeres dette med uddrag fra en beboersamtale:

Det følgende eksempel stammer fra en samtale med en af beboerne med afsæt i et 'fælles tredje' (tv-udsendelse) i beboerens lejlighed. Jeg havde, den pågældende dag, været på Snåstrup 66 vestergård fra middag til sen aften og deltaget i aftensmad og beboermøde med socialt samvær, kaffe og kage om aftenen. Til beboermødet om aftenen deltog fem beboere, og snakken handlede mest om den foregående Sølundfestival, som flere af beboerne havde deltaget i. I dette eksempel henvender den pågældende beboer sig til mig efter aftenmødet og fortæller om den fritidsinteresse, som han har fået i forbindelse med sit ophold på Snåstrup Vestergård. Beboeren, der i mine tidligere samtaler med personalet var blevet beskrevet som en borger, der ved visitationen til stedet fremkom meget lukket og med begrænset selvtillid og evne til at tage kontakt til andre beboere og personale, fortæller med stor entusiasme om stedets punkband, der spiller 'garage-rock', samt hans egne oplevelser med at blive filmet og interviewet til fjernsynet. Jeg ser herefter optagelserne fra TV2 – sammen med beboeren. Herefter viser beboeren mig optagelser af bandet, fra sin første tid på Snåstrup Vestergård. Beboerens væ-

10. Disse beboer- og brugerperspektiver uddybes i anden delrapport, der udkommer i 2014.

sentligste pointe er her, at jeg skal bemærke den store udvikling, han oplever, der er sket med ham, siden han blev visiteret til stedet: *"Jeg kunne slet ikke kiggee ind i kameraet dengang" – "Jeg turde ikke snakke med nogen"* – Han slukker herefter for de ældre optagelser med ordene *"jeg synes ikke, at du skal se de optagelser – jeg vil hellere, at du skal kende mig, som jeg er nu".* Beboeren beskriver tiden på Snåstrup Vestergård, som en tid, der har gjort det muligt for ham, at orientere sig, skabe retning på fremtidige handlinger og tage afstand fra tidligere uhensigtsmæssige følelser og reaktionsmønstre.

En anden beboer, der beskriver en lignende identitetsmæssig udvikling, er en beboer, hvis forhenværende kriminelle identitet har haft en stor betydning for beboerens oplevelse af sammenhæng, identitet og anerkendelse i sociale netværk. Følgende uddrag er fra en samtale med denne beboer i hans lejlighed:

Interviewer: Hvad tænker du om fremtiden?

Beboer: ja, at man skulle måske ikke gå med de gamle vennekredse og sådan noget. Hvis det var, at jeg mødte dem, så kunne jeg da godt sige hej og spørge, om hvordan de har det og sådan noget. Men ikke noget med at gå rundt med dem. Jo, dem, der ikke tager stoffer, dem kunne jeg godt gå rundt med, men dem, der stadig tager stoffer, dem, kunne jeg ikke gå rundt med. [.....] nu har jeg forandret mig. Tænker over, hvad jeg siger. Er blevet meget mere stille og rolig. Jeg er blevet den gode gamle XXX, stille og rolig. Jeg tænker mere på andre. Som jeg var, inden jeg tog stoffer.

Det var på undersøgelsestidspunktet ikke muligt at vurdere, hvilken betydning den nye organisering på Snåstrup Vestergård har for disse resultater og oplevelser hos beboerne. På undersøgelsestidspunktet begrundes de nye organisatoriske praksisser i høj grad med teamfunktionens effektivitet i forhold til intraorganisatoriske beslutningsprocesser og i mindre grad i forhold til begreber på mikroniveau, som selvtillid, selvforståelse og selvtillid i det socialpædagogiske arbejde med de domfældte beboere. Et fremtidigt opmærksomhedspunkt kunne derfor være, hvordan et styrket fokus på aktive kommunikations-, refleksions- og udviklingsprocesser i organisationen muliggør, at viden om målgruppens særlige problemstillinger omsættes i de borgernære socialpædagogiske opgaver.

Parallelt med arbejdet med beboernes selvtillid og selvværd eksisterer en socialpædagogisk opgave rettet mod beboernes selvforståelse, og dermed spørgsmålet om, hvorvidt beboerne har en adækvat forståelse for, hvad deres funktionsnedsættelse betyder. Hvad kan man som person med udviklingshæmning? Er

der f.eks. drømme, som man til trods for den større selvtillid, alligevel er nødt til at opgive? Udfordringer, som personalet på Snåstrup Vestergård omtaler således:

> Det er jo også centralt for os alle, som mennesker, at vi har nogle drømme og forhåbninger om vores fremtid, og det skal de her mennesker selvfølgelig også have. Og det er selvfølgelig også her, at vi skal prøve at møde dem i deres drømme. Ja, på den ene side skal du jo forsøge at gøre det realistisk, og på den anden side skal vi forsøge, at vi ikke ødelægger deres drømme. For det er jo det mest destruktive, vi kunne gøre. Det ville jo hverken være særligt anerkendende eller pædagogisk. Så det er jo selvfølgelig at prøve at møde folk i deres drømme, og samtidig prøve at gøre dem mere realistiske (personaleinterview).

> De har måske nogle helt urealistiske forestillinger om, hvad de magter selv, ik? Og det er måske en forskel, med at de er jo mentalt retarderede eller har de kognitive funktionsnedsættelser eller noget andet. Der er jo nogle ting, de har sværere ved end andre, hvad end man er psykisk syg, der er en periode, hvor du måske er velmedicineret, eller hvor den psykiske sygdom ligger latent, men hvor du kan lave nogle overvejelser, hvor frontalfunktioner virker. Og der vil en psykisk sygi hvert fald i de perioder, hvor denne er velmedicineret eller rask, være langt bedre til at lave de her fremtidsvurderinger, end de her folk er (personaleinterview).

Den pædagogiske udfordring består dermed i at skabe sammenhæng mellem beboerens selvforståelse, selvværd, selvtillid, drømme, ønsker, behov, og fremtidige handlen og muligheder.

Sammenhængen mellem personlig udvikling, samt fremtidig handlen og deltagelse i 'normalsamfundet', er et punkt, der i praksis kompliceres af flere grunde. Mens beboermapperne, som de blev gennemgået i de foregående afsnit, indeholder en række kortsigtede delmål af ugers eller måneders varighed (ift at klare dagligdagsopgaver, tøjvask, madlavning og andre praktiske forhold, samt personlige udviklingsmål, som selvtillid og selvværd), indeholder ingen af handleplanerne en præcision, hvad angår langsigtede mål for indsatsen. Der er således ingen mål, der rækker ud over botilbuddets grænser, heller ikke for de tidsbegrænsede domme. De langsigtede mål var således i foråret 2013 uklare for personale, såvel som for beboere:

> Men på den måde er vi jo stadigvæk forholdsvis nye. Altså det har jeg jo ikke selv nogle erfaringer med, endnu. Altså med at få folk sluset ud af det her.

> Jeg kender jo kun til det den anden vej, med at når folk kommer ind her. Og det er jo også der, at jeres projekt bliver utroligt spændende, men det har jeg bare ikke rigtig nogen erfaring med (personaleinterview).
>
> Altså, der er jeg dig svar skyldig, for jeg ved ikke hvad vores politik er i forhold til udslusning af dem. For vi har ikke nogen. Vi har haft det sporadisk oppe at vende en gang imellem, men så er det bare druknet i alle mulige ting. Og det er selvfølgelig noget, vi skal arbejde alvorligt med (personaleinterview).
>
> Vores problem er også, at vi aldrig har haft nogen, der har været i nærheden af at skulle komme ud, så derfor har det aldrig været aktuelt. For de fleste af dem, vi har, der er en god årrække, før de kan komme ud, de har tidsubestemte domme. Så det er jo… men jeg er helt enig, jo før man kan få lavet en sådan handleplan jo bedre (personaleinterview).

Den tredje komponent i rapportens gennemgående figur: *"Fremtid og Formål med de sociale foranstaltningsdomme"* kan således ikke udfyldes i denne del-rapport, hvilket i sig selv må give anledning til refleksion.

Figur 1: Model; Målgruppe – Socialpædagogik – Formål

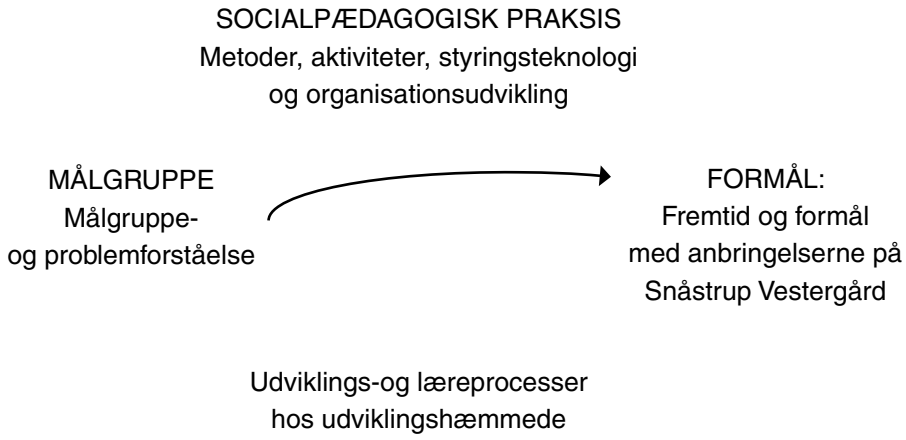

De ikke-eksisterende langsigtede mål, fremtidsperspektiver og handleplaner blev i den daglige praksis transformeret til delmål – med maksimalt nogle måneders tidshorisont, eller 'her-og-nu'-mål rettet mod hverdagslivssammenhænge (døgnrytme, påklædning, kommunikationsform, deltagelse i praktiske fælles gøremål, personlig pleje og varetagelse af daglige rutineopgaver i egen lejlighed).

> Vi skal hjælpe dem med at klare en hverdag, så de kan komme videre herfra, de skal klare sig selv i hverdagen med tøjvask, madlavning og andre praktiske forhold og handle på en anden måde og klare stress og frustration på en anden måde end gennem kriminellle handlinger (personaleinterview).

> Det vanskelige for beboerne (og i arbejdet med domsfældte er, at de ikke ved, hvor lang tid deres dom varer. Det er frustrerende for dem. En indsat i fængsel ved, hvor lang tid han skal straffes for sin kriminelle handling. Men en domsanbragt har fået en tidsubestemt dom og ved ikke hvornår eller om den nogensinde ender (personaleinterview).

> X oplever sin tidsubestemte anbringelsesdom, som meget hård. Han havde håbet på at få en almindelig fængselsstraf, da det efter hans opfattelse ville have betydet en væsentlig hurtigere løsladelse. X har forståelse for, at han skulle have en dom, og han siger også, at han har fået en lærestreg, og at han har fortrudt sine handlinger. Han savner sin frihed, at have en kæreste og at besøge familie og venner, når han har lyst (Udsnit fra delhandleplan – domsanbragt beboer).

> De har jo en eller anden overlevelsesstrategi, med at de tænker, at når den der prøvningsperiode den er overstået, jamen, så er de også frie. Og selvfølgelig er der ved rigtig mange af dem, der ved man jo helt sikkert, at det er de ikke, de får bare en ny periode, ik?. […] Men det er enormt svært, fordi man jo bliver nødt til at lave en objektiv vurdering, om den her person nu er klar til samfundet, eller er personen ikke klar til samfundet. Det kan man jo ikke vide, og det skal man jo tage op, der er nogle interne instanser, der går ind og vurderer det (personaleinterview).

Mennesker med funktionsnedsættelser har fået flere rettigheder. Der lægges, formelt set, vægt på brugerinddragelse, indflydelse, medborgerskab og ligestilling i udarbejdelse af handleplaner, delmål og daglige aktiviteter på botilbuddet (Danske Regioner 2010; 2013). Alligevel kan jeg ikke lade være med at spørge, om de faktisk er accepterede som medborgere. Når jeg i forbindelse med denne undersøgelse har været med en ung domsanbragt mand ude i dagsidens aktivitetstilbud, ser jeg, dels en ung mand, der opfylder botilbuddets målsætning om at indgå i de daglige tilbud, dels ser jeg en mand, som lever op til de institutionelle krav, der stilles til ham. Jeg ser samtidig en mand der, selv om han lever op til disse institutionelle inklusionskrav, (han passer sin egen lejlighed, laver mad – indgår i sociale relationer med beboere og personale – passer sit arbejde, lever

op til delmålene i raketplanen og overholder udgange) er ekskluderet, og som vil være det på ubestemt tid. Den unge mand, der her er tale om, ved ikke hvornår, eller om, hans dom ophæves, og han ved ikke, hvad der så skal ske. Ikke fordi botilbuddet, som helhed, ikke gør sig tanker herom, men fordi systemet på nuværende tidspunkt fungerer på en måde, hvor der ikke er nogen, der ved det. Den simple forklaring herpå er, at der tilsyneladende ikke eksisterer nogen overordnet politisk-administrativ eller samfundsmæssig plan for, hvad der skal ske med disse borgere 'på den anden side' af deres dom til anbringelse inden for botilbuddets usynlige grænser.

Dette medfører en 'black-box' i forhold til fremtiden, dels for de anbragte borgere – der skal finde, eller genfinde sig selv, sin livsfortælling og identitet med de, af botilbuddet, udstukne rammer, og dels for personalet, hvis forandringsmål for disse borgere ikke rækker ud over botilbuddets grænser. De anbragte borgere er derfor nødt til at være i, og (gen)skabe sig selv i nuet. Og den pædagogiske praksis er, i forlængelse heraf, knyttet til disse kompetencer, i et spændingsfelt mellem udviklingen af kompensatoriske strategier og kompetenceudvikling, mellem ydre- og indrestyring (jvnf. afsnit 4), der blandt andet udspiller sig i forbindelse med mestringen af de daglige gøremål. Det fineste ved mennesker, som Svend Brinkmann skriver, er vores evne til at forbinde fortid, nutid og fremtid. Vi overskrider således konstant nuet ved at erindre fortiden og gennem evnen til at binde dette erfaringsgrundlag sammen med mulige fremtider:

> Uden denne evne, som i høj grad baserer sig på vores sprogbrugskapaciteter, ville vi ikke kunne lære af vores erfaring. Og vi har evnen til at forestille os mulige fremtider, som netop er anderledes end nuet. Uden denne evne ville vi ikke kunne handle moralsk, for alle vores handlinger ville udspringe af vores middelbare indskydelser (Brinkmann 2010).

For de domsanbragte er relationen mellem fortid – nutid og fremtid ikke mulig. Men selv om fremtiden for de fleste domsanbragte udviklingshæmmede synes at være utydelig, og selvom integration, eller socialisering og deltagelse i normalsamfundet på lige fod med andre mennesker, synes at være et svært opnåeligt mål, og et område der, i det mindste efter personalets udsagn, må betragtes som værende i en eksperimenterende fase, så betyder det ikke, at indsatsen rettet mod socialisering og udvikling af målgruppen, ikke eksisterer. Det betyder derimod, at indsatsen og behandlingen er rettet mod en personlig udvikling af målgruppen, uden at det på nuværende tidspunkt er tydeligt, hvad indikatorerne, eller kriterierne for den 'færdigbehandlede' domsanbragte udviklingshæmmede borger er. I hvor høj grad, og på hvilke parametre, skal de udviklingshæmmede ligne andre

mennesker for at være færdigbehandlede og *fremstå* som tilnærmelsesvis 'funktionelle enheder' der kan indgå i, og være en del af del af det fælles samfund?

Konklusionen på denne første delrapport: "Domsanbragte udviklingshæmmede: Hvorfra – og hvorhen?" må derfor være, at de to komponenter i rapportens gennemgående model (figur 1 – målgruppe og formål) på nuværende tidspunkt ikke kan udfyldes, og at ansvaret herfor ikke kan placeres ved de enkelte socialpædagogiske botilbud. Den socialpædagogiske praksis medierer derimod mellem to ufuldstændige komponenter. Praksisforståelser og beskrivelser af domsanbragte udviklingshæmmedes problemstillinger medierer på Snåstrup Vestergård mellem forskellige forklaringsmodeller, der på hver sin måde henviser den socialpædagogiske praksis til hhv. kompensatoriske eller kompetenceudviklende strategier. I denne sammenhæng bliver de dele af de udviklingshæmmede borgeres adfærd, der forbindes med neurologiske skader, primært forbundet med kompensatoriske strategier i det socialpædagogiske arbejde, men det er endnu uklart, hvornår en bestemt adfærd skal henledes til neurologiske forklaringsmodeller, og hvornår adfærden skal tolkes som værende socialt determineret. Personalet på Snåstrup Vestergård står hermed overfor en mere grundlæggende udredningsopgave.

Samtidig viste undersøgelsen, hvordan den socialpædagogiske praksis ikke kun formes af praksiserfaringer, målgruppebeskrivelser og bestemte forståelser for domfældte udviklingshæmmede borgeres problemstillinger. Den socialpædagogiske praksis formes ligeledes af organisatoriske rammer, styringsteknologier og strukturer, der influerer på metoder, redskaber og aktiviteter i hverdagen, og i den daglige interaktion med de domfældte udviklingshæmmede borgere. I rapporten beskrives en organisatorisk omstillingsperiode på Snåstrup Vestergård, der i foråret og sommeren 2013 tog form som en overordnet ændring af socialpædagogikkens organisering, hvor det forhenværende personafhængige relationspædagogiske arbejde afløses af opbygningen af en bredere kontaktflade med flere pædagoger, en strukturafhængighed, samt nye teamfunktioner, der sikrer mere effektive beslutningsprocesser og større fleksibilitet i personalegruppen begrundet i bredere samfundsmæssige moderniseringsprocesser.

Litteratur

Bøger og artikler
American Psychiatric Association (1980): *Diagnostic and statistical manual of mental disorders,* third edition, Washington, D.C.

American Psychiatric Association (1994): *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* DSM-IV. Washington, D.C.

Breumlund, Anne og Inger Bruun Hansen (2001): *Læring gennem livsforløb belyst gennem voksne sindslidendes livshistorier.* Videncenter for læreprocesser. Aalborg Universitet.

Breumlund, Anne og Inger Bruun Hansen (2010): *Forprojekt om Højskolebakken – et helhedstilbud for voksne med autisme+*. Aalborg Universitet.

Breumlund, Anne og Inger Bruun Hansen (2013a): *Planer for den andens liv I – den socialpædagogiske praksis på et botilbud for unge med ASF+* Aalborg Universitet.

Breumlund, Anne og Inger Bruun Hansen (2013b) (I proces): *Planer for den andens liv II* Aalborg Universitet.

Brinkmann, Svend (2010): *Det diagnosticerede liv – Sygdom uden grænser,* Århus, Forlaget Klim.

Bryderup, Inge Marie (2007): *Kvalitet i indsatsen over for socialt udsatte børn og unge – et historisk blik på normativitet i socialpolitik og forskning.* Social Årsrapport 2007, Kvalitet i den offentlige sektor.

Bryderup, Inge Marie (2008a): Socialpolitik, socialforskning og socialpædagogik. I: Bryderup, Inge Marie m.fl. (red) *Aktuelle udfordringer i socialpædagogik.* Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag. København.

Danske Regioner (2013): *Domfældte udviklingshæmmede www.regioner.dk social domfældte udviklingshæmmede* (Danske Regioner).

Danske Regioner (2013): *Kvalitet og retssikkerhed i arbejdet med domfældte udviklingshæmmede – Vejledende standarder* (Danske Regioner).

Danske Regioner (2010): *Et godt liv uden kriminalitet – fakta og anbefalinger til indsatsen for domfældte udviklingshæmmede personer* (Danske Regioner).

Den Danske Kvalitetsmodel på det sociale område (2013): *Det Sociale Indikatorprogram for botilbud til voksne med udviklingshæmning SIP-udviklingshæmning Målgrupperapport* (CFK Folkesundhed og Kvalitetsudvikling).

Folgerø, Johannessen, Birte (2004): *Ledelse og evidens I det psykiske helsevernet, konsekvenser for kunnskapsforståelse og organisering* Stein Rokkan Senter for flerfaglige samfunnsstudier. Universitetsforskning. Bergen.

Gergen, K.J. (1994): *Realities and relationships: Soundings in social constructionism*. MA: Harvard University Press. Cambridge.

Greve, C. (2007): *Offentlig ledelse og styring* København: Jurist og Økonomforbundets Forlag.

Hallerstedt, Gunilla (ed.) (2006): *Diagnosens makt: Om kunskab, pengar och lidande.* Daidalos Göteborg.

Hertz, Søren (2010) "There is a crack in everything, that's how the light gets in" In: Brinkmann, Svend (red.) (2010) *Det diagnosticerede liv,* Klim.

Høgsbro, Kjeld (2004): *Socialpsykiatriens kompleksitet,* Samfundslitteratur.

Høgsbro, Kjeld (2012): *Når grænserne udfordres – Arbejdsbelastninger og pædagogiske udfordringer i socialpædagogiske boenheder* AKF. Anvendt kommunalforskning.

Høgsbro, Kjeld, mfl (2013): *ADHD – problematikkens sociale aspekter – sammenfattende analyse af resultaterne fra undersøgelserne af den sociale indsats overfor familier og voksne med ADHD* Aalborg Universitetsforlag.

Jørgensen, Rosenberg, Mainz (2007): *Psykiatri, Forskning, teknologiudvikling og kvalitetsudvikling* Munksgaard.

Karlsen, M.P. & K. Villadsen (2007): *Hvor skal talen komme fra? Dialogen som omsiggribende ledelsesteknologi,* Dansk Sociologi, nr. 2, vol. 18.

Kirkebæk, Birgit (2010): *Almagt, og afmagt. Specialpædagogikkens holdninger, handlinger og dilemmaer.* København: Akademisk forlag.

Klausen, Kurt Klaudi (1998): *New Public Management i Norden Nye organisations og ledelsesformer i den decentrale vildfærdsstat,* Odense universitetsforlag, Odense.

Klausen, Kurt Klaudi (2007): *Moderniseringen af den offentlige sektor,* In: Ledelse & Erhvervsøkonomi , Vol. 71, Nr. 4, 01.12.2007, p. 171-172.

Laursen, F. (2011): Mennesket fra alle sider – Helhedssyn i et figurationsperspektiv i Haarder, M og Nissen M.A. (Ed.): *Helhedssyn i socialt arbejde.* Akademisk Forlag. København.

Nissen, Maria Appel & Margit Harder (2011): *Helhedssyn i socialt arbejde,* Akademisk Forlag.

Ringø, Pia (2012): *Dybder og Overflader i styring, viden og praksis i det sociale og psykiatriske arbejde* (Ph.D-afhandling).

Ringø, Pia (2013): Does Society Still Matter? Mental health and illness in the 21.th century, i: Keohane, K og Petersen, A (Ed.): *The Social Pathologies of Contemporary Civilisation.* Ashgate. England.

Rømer, Mette (I proces): *"Dømt til socialpædagogisk omsorg og støtte".*

Seemann. J (1996): *Når organisationer skal samarbejde – Distriktspsykiatri på tværs af professioner, sektorer og politiske niveauer* Munksgaard.

Stacey, R.D. (2010): *Complexity and Organizational Reality –Uncertanity and the need to rethink management after the collapse of investment capitalism* 2nd Edition London and New York. Routledge.

Uggerhøj, Lars (2011): What is Practice Research in Social Work- Definitions, barriers and Possibilities in: *Social Work and Society.* Vol. 9. University of Duisburg-Essen.

Villadsen, Kaspar (2004): *Det sociale arbejdes genealogi: om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker* København: Hans Reitzel .

WHO (World Health Organisation) (1996): *International Statistical Classification of Diseases* 10 rev, Vol 1, WHO. Geneva.

WHO (World Health Organisation) (2001): *Mental health: New Understanding, new hope.* WHO. Geneva.

WHO (World Health Organisation) (2004a): *Mental health of children and adolcents: Briefing paper for WHO European Ministerial Conference on Mental Health.* Finland, 12-15.jan WHO. Geneva .

WHO ICD-10 1994: *Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser – klassifikation og diagnostiske kriterier.* Munksgaard. København.

Internetsider

Danske Regioner (2009) Dansk kvalitetsmodel på det sociale område (Danske Regioner) http://www.regioner.dk/Social/Kvalitet+i+sociale+tilbud/~/media/Filer/IT%20og%20Kvalitet/Diverse/Dansk_kvalitetsmodel_det_sociale_omrade_opdateret_maj_2009.ashx
De Sociale Indikatorprogrammer:
http://www.socialkvalitetsmodel.dk/de+sociale+indikatorprogrammer+(sip)
www.aarhus.dk/cvaa
Serviceloven § 108
Serviceloven § 103
Straffeloven § 68
Retsplejeloven § 765

Bilag

Snåstrup Vestergård
1991-1992

- Snåstrup Vestergård blev etableret i oktober 1991 – som et samarbejde mellem Tingagergården og det daværende Aktivitetscenter Grimhøj.
- I forbindelse med etablering af tilbuddet måtte man ikke have direkte udkørsel til Silkeborgvej og i stedet blev der lavet en adgangsvej op til Højbyvej.
- Ejendommen er ejet af Aarhus Kommune.
- Stuehuset er på 117 m^2 opført i 1912.
- Avlsbygninger skal ligeledes været opført i 1912 iflg. BBR meddelelse.
- Stuehuset udlejes til Tingagergården og avlsbygninger og 5 tdr land udlejes til Aktivitetshuset Grimhøj
- Tingagergården var driftsherre på Bofællesskabsdelen med 4 beboere i stuehuset. Bofællesskabet som efter en renovering var indflytningsklart i maj 1992.
- Aktivitetscentret Grimhøj var driftsherre for dagbeskæftigelsen for de 4 beboere og for Grimhøjs udehold bestående af 6 dagbrugere.
  Dagbeskæftigelsen blev etableret som en bondegård med husdyrhold med gamle danske racer og økologisk produktion af grøntsager på friland og i drivhus. Derudover varetages vedligeholdelse af grønne områder for firmaer, private og offentlige institutioner.

November 1993 godkender kommunen ansøgning om etablering af vandhul

01.03.1994 udvides landbrugsarealet med 3 tdr. land til i alt 8 tdr. land

Sommeren 1994 etableres 2 plastikdrivhuse på i alt 761,25 m^2.

01.03.1995 udvides landbrugsarealet med yderligere 5 tdr. land, således at man nu i alt har 13 tdr land.

01.10.1999 bliver dagtilbuddet og Bofællesskabet Snåstrup Vestergård samlet under Aktivitetshuset Havkærparken.

01.08.2003 ændres beboersammensætningen, og den første beboer med ADHD flytter ind. Der er i det ændrede tilbud plads til 3 beboere med ADHD og 1 beboer med en psykiatrisk overbygning. Dette betyder, at der fremover er fuld døgndækning i tilbuddet
De oprindelige beboere er flyttet til andre tilbud på Majvænget og på Sølund

01.05.2004 ændres adressen til at være Silkeborgvej 939, da der efter motorvejens åbning ikke længere er så meget trafik på Silkeborgvej.

01.01.2007 opgives dyrkningen og salg af økologiske grøntsager, da det ikke er rentabelt længere. Maskinparken er forældet, og det er ikke muligt at finde en medarbejder, der har det grønne kort til landbruget.
Arbejdsopgaverne ændres til vedligeholdelse af grønne områder og oprydning på havnen ved Maersk og opgaver i Bilka på lageret.

01.03.2007 ændres arealet, således at man nu råder over 2,07 ha.

01.04.2009 opsættes en beboelsespavillon bag ved kantinen, og de 2 første personer med dom flytter ind.
Samtidig påbegyndes byggeri af 8 nye boliger målrettet til personer med dom og de 4 personer, der bor i det gamle stuehus.

01.11.2009 flytter beboerne ind i de nye bygninger, og stuehuset står tomt

01.01.2010 Snåstrup Vestergård udskilles fra Aktivitetshuset Havkærparken, både dag og døgn overflyttes til Bocenter Vest.

I 2010 startes en produktion af brænde, hvor store kævler skæres op og flækkes derefter til brændsel. Brændet leveres til interesserede købere i nærområdet.

Primo 2011 starter renoveringen af stuehuset, hvor der etableres 2 små lejligheder i stueetagen. 1.salen indrettes til administration og mødelokale.

01.05.2011 tages kontor og mødelokale i brug

01.10.2011 flytter den første beboer ind i Stuehuset

01.10.2011 påbegyndes renovering af kantinebygningen. Alt i bygningen ryddes, der står kun ydermurene tilbage.

01.06.2012 kan kantinen tages i brug, dog uden køkken, da der er kommet forkerte loftplader op, må køkkenet ikke bruges

01.04.2013 påbegyndes en udvidelse af bofællesskabet med yderligere 6 boliger

Maj 2013 Stuehuset sandblæses og hulmursisoleres. Herefter pudses murerne og males

Pia Ringø
Cand.scient.soc, og ph.d. i styring, viden og praksis i det sociale arbejde.
Adjunkt ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet.

Pia Ringø har tidligere arbejdet med regional og kommunal kvalitetsudvikling indenfor sundheds-, social og frivilligområdet og har forfulgt denne interesse i de senere års forskning på det sociale og psykiatriske område, med fokus på hvordan etableringen af bestemte problemforståelser, kategorier og diagnoser indgår i styringen af samfundets velfærdsinstitutioner.

Domsanbragte udviklingshæmmede
Hvorfra? – Hvorhen? I

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom

Domsanbragte udviklingshæmmede – Hvorfra – Hvorhen? I, beskriver hvordan den socialpædagogiske indsats på botilbuddet Snåstrup Vestergård formes af organisatoriske rammer, styringsteknologier og strukturer, der influerer på metoder, redskaber og aktiviteter i den socialpædagogiske indsats. I rapporten lægges vægt på relationen mellem botilbuddets problemdefinitioner, den socialpædagogiske indsats og fremtidsperspektiver for voksne udviklingshæmmede med dom.

AALBORG UNIVERSITET

978-87-90261-19-1